

Sinovi brhki, zale hčere tvoje
Upálih lic so in mrliške boje.
Proseče solzna dvigajo očesa,
Sklepáje róke — vzdihajo v nebesa,
Ker ulice otrokom so zaprte,
In izbice mirú so v prahu — strte.
In vse beži, zavetja si iščoč.

Ljubljana bela, vdova osamljena,
Potrta sama, krona ti zdrobljena,
Porušen prestol, strto žezlo zlato,
Zdrobljeno krilo tvoje je bogato.
Bežé od tebe zvesti tvoji sluga,
Bežé v zavetje v ptuje kraje druge,
Obupno sama ti v prihodnost zreš.

Ljubljana, oj nesrečnica velika,
Ne obupuj, ti naš ponos in dika,
Otroci i v nezgodi so ti vdani,
Zaupaj Vanj, ki ima zemljo v dlani;
Še ná-te skrbno večna zró nebesa,
In če pusté, da zemlja se pretresa,
Krotiti znajo tudi skrivno moč.

Če nad teboj nebó se je stemnilo,
In če osrčje zemlje tebi se zgrozilo,
Če zrušila naš Sijon in svetišče
Nevidna sila, zmela te v grobišče:
Ne obupuj mi, saj iz podrtije
Navadoma življenje zaljše klije,
I Sijon bo slovenski zopet vstal.

Slovinci vrli, verno se sklenimo,
Ljubljani beli na pomoč hitimo.
Nje blagor in obstoj je v naši roci,
Če mati žije, žijejo otroci.
Na nebu pa nam večni Bog pomози,
Da rod slovenski ne pogine v grozi,
Mar da živi, in te spozna, o Bog!

Anton Hribar.

Vojvoda.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

I.

Napočilo je krasno jutro. Meglo, katera je pokrivala krájinke dole, raztopili so skoraj topli žarki jesenskega solnca. Obetal se je jasen in gorak sabotni dan. Za Dobjem pri znamenju z Devico Marijo na prestolu je čakalo krdelo ženskih. Nekatere so imele naročne koške z brešnom, druge cule, većinoma so bile bose, s čevlji čez ramo obešenimi, goloroke in oborožene s palicami, na katerih so bili privezani veliki šopi pestrobojnih jesenskih rož. Ozirale so se pogosto v vas, od koder so prihajale še vedno ženske, odpravljene na pot. Nekatere so bile posebno nemirne, postajale so na prste, nestrpno stopicale sem in tje in vzdihovale pogostoma:

„Dolgo ga ni! Kje se mudi neki?“

Naposled vendar vzklikne neka:

„Vojvoda gré!“

„Res je“, pritrdé vse. „Le glejte, kako ubira pot, kakor bi vedel, da ga pričakujemo težko!“

In čez nekaj časa pride med nje visok, precéj strhel možak z dolgo popotno palico in majhno vrečo čez ramo.

„Ali ste vsi skupaj?“ vpraša v naglici.

„Vse te že čakamo.“

Takrat zapoje cerkveni zvon. Zvonilo je sedem. Možak se naglo spusti na kolena pred znamenje, prikloni se globoko, udari na prsi, prekriža in moli glasno: „Angel Gospodov . . .“

Ž njim moli glasno in iskreno vse krdelo, upirajoč oči v nebeško kraljico.

Ti pobožni ljudje so bili romarji na potu na Strmo goro, prosit in častit Mater Božjo, zahvalit se ji za milosti in priporočit se ji, zakaj človeška poželjivost je nenasitna. V tem pobožnem krdelu so bile v veliki večini ženske, skoraj vse bolj priletne, le dve ali tri so bile mlade. Od moških je bilo nekaj dečkov do petnajstih let, kateri so šli s svojimi materami ali tetami, in pa možak, kateri je prišel zadnji na mesto. Na videz ni bil ne mlad ne star: štiri-deset let bi mu ne prisojal nihče. Ta mož je bil Gregor Sraka. Pobožni ljudje so ga pa imenovali „vojvoda“. Marsikomu se zdi morda čudno, zakaj so mu rekli ljudje „vojvoda“. Vidite, to častitljivo ime v naši Krájiní ni tako redko, kakor si kdo misli. Vojvoda je pri nas

mož, ki vé voditi, zabavati, pa tudi brzdati svojo romarsko vojsko.

Romarji so molili precèj dolgo; prišlo je celò nekaj vaščanov, da se udeležé skupne molitve. Ko opravijo pobožnost, vzdignejo se brž, vojvoda se še jedenkrat pazljivo ozrè z izkušenim očesom.

„Sedaj ste pripravljeni?“

„Smo. — Le pojdemo!“

„Torej Bogu v čast, nam pa v izveličanje! Zapojmo!“

Predno minejo tri trenutja, začne se krdelo pomikati, in ker nihče ni vedel in znal prave pesmi, ureže vojvoda sam naprej:

Ko v jasnem pasu primiglja

Nam zvezdica daničica — —

Vse krdelo udari za njim, in glasna pesem se razlega v mlado jutro, da odmeva od gor in reber. Izprva se glasovi niso nič kaj vjemali, toda čim dalje so peli, tem bolj so se privadili drug drugega ter so si ustrezali z glasovi. Odkriti in molčé, s sklenjenimi rokami so gledali za njimi vaščanje, dokler niso romarji zavili v gozd. Marsikateri bi bil šel rad ž njimi, toda kaj, ker ni mogel pustiti dela. Naročili so pač romarjem, toda taka obljuba se izpolni ali pa tudi ne, ko vendar zaupa vsak sebi največ, a drugemu nerad verjame.

Romarji so speli čez hrib in dol k Materi Božji na Strmo goro. Prepevali so Marijine pesmi in molili rožni venec. Tako je trajalo kake tri ure; odgovarjali so vedno bolj tiho in nekateri slabejši so zaostajali. Predno se spusté v strmi breg, preneha vojvoda moliti. Postoji in vpraša:

„Ali se hočete odpočiti?“

„Kajpak, saj te dohajamo že komaj! Vroče je tudi.“

„Veste, daleč je še.“

„I, pridemo že kako. Pa potem stopimo čvrsteje.“

Trudnejši so sedeli že v senci kraj pota.

„Na, oddahnimo se!“

Tako je naznanil vojvoda počitek in je sam sedel pod gosto bukev.

V hipu je utihnilo govorjenje; načenjalo se je brešno, zakaj po triurni hoji se oglašá želodec kaj rad. Vojvoda je lomil ržen kruh ter je prigrizoval kuhana jajca. Ko se nekoliko uteši, ozrè se po svojem krdelu, da si je ogleda, zakaj doslej še ni imel prilike, niti časa toliko pomuditi se. Ko je prešteval, našteje nekaj nad dvajset oseb, katere so bile razven nekaj dečkov in deklic vsi stari znanci, prav za prav znanke, petične samice v boljših letih in vdove. S temi je že romal dostikrat, poznal je vse njihove posebnosti, zakaj ni je več bolj sloveče božje

poti, kjer bi ne bil ž njimi molil. Ko se je tako oziral po posameznih romarjih, obvisi njegovo oko na mladi romarici, Mrakovi Katrici. Nikdar še ni bila ž njim na božji poti, zato si je mislil:

„Kdo vé, kaj jo je spravilo na dolgo pot na Strmo goro?“

Razne misli so mu napolnile dušo; mučila ga je radovednost, toda ni mu dopuščalo dostojanstvo vprašati jo kar naravnost. Sklenil je počakati, saj je vedel, da skoraj zvè, kar je hotel vedeti. Lomi, prigrizuje, ogleduje si nove romarje, toda oko mu šine le prevečkrat po Mrakovi Katrici.

„Kdo vé, kdo vé, kaj jo žene?“

Romarice so bile kmalu zgovornejše. Najprej so se pomenile, kaj so si spekle za popotnico, ugibale, kaj je najbolje, — in nu! — na posled so se začele izpraševati, zakaj gré ta in ona na božjo pot.

Koparica je pravila glasno:

„Sanjalo se mi je, da se mi je pripetila huda nesreča; sedaj mi pa to kar ne dá mirú. Bila sem že pri mašah nalašč zato, pa še vedno se bojim. Na Strmo goro moram iti, dejala sem, in zato grem, da mi Marija pomaga.“

„Ej, ej, sevé, sevé.“

„Oh, medve s Pavlovko sva se hudo sporekli“, pripovedovala je Hudinova Jera. „Veste, moje kokoši zahajajo vsak dan na Pavlovkina gnezda in tam tudi nesó. Ona pa trdi da ne, in tako je bilo nekaj prepira. Jaz pa bi rada ljubi mir in zato sem se zaobljubila na Strmo goro.“

„Ej, da, na Strmi gori se dobi pomoč.“

Tako so si dopovedovale romarice, vojvoda se je pa stegoval po zelenem mahu, poslušal malomarno in od strani pogledoval svoje krdelo.

„Katrica, kaj imaš pa ti? — Kaj te žene?“ vpraša naposled Koparica. „Ti menda nisi bila še nobenkrat na božji poti. Slabo skrbiš za svojo dušo.“

Deklica zardi zaradi očitania.

Ko vsi upró vanjo oči, oživi tudi vojvoda ter jo pogleda radovedno.

„Bóg vé? Bog vé?“

„Zahvaljevat grem Mater Božjo za materino zdravje. Saj veste, pomladi so bili oboleli kaj nevarno; takrat sem se zaobljubila na božjo pot in — potem so ozdraveli.“

Sosede prikimajo; kaj naj bi pač dejale?

Vojvoda je sedaj zvedel, česar je želel.

„Vzdignimo se, daleč je še!“

Vstane, in celo krdelo je bilo v hipu na nogah.

„Bodemo-li molili ali peli?“

„Pojmo! — Litanije pojmo!“

„Torej na vrhu!“

Na vrhu se vojvoda odkrije, prekriža in zakroži:

„Gospod, usmili se nas!“

„Gospod, usmili se nas!“ odpojejo romarji iskreno.

Sedaj se prejšnji red toliko premeni, da vzamejo romarji vojvodo, ki je pel litanije, na sredo. In šli so navzdol čez polja, mimo vrtov, vasij, pojoč:

Marija k Tebi uboge reve —
Mi zapuščeni vpijemo.

Mrakova Katrica je bila med prvimi, da jo je imel vojvoda vedno pred očmi. Glavico je nesla po strani ter pela lepo in glasno, da se je zdelo vojvodi, kakor bi slišal samo njen glas.

„Lej, lej, kako se lepo drži“, misli si vojvoda na tihem.

In oči so mu uhajale k njej večkrat, kakor se je spodobilo ob taki priliki, zato ga hipoma nekaj zbode pri srcu in neki glas mu reče:

„Ti, ti, Gregor, preveč se oziraš v Mrakovo Katrico! — Kaj ti je mari!“

Stresnil se je vojvoda in je čutil sam pri sebi, da ne dela prav. Zato pa sedaj obrne oči od nje in zapoje glasneje, kakor bi hotel pregnati vse nagajive misli, kakor bi se hotel otresti vseh izkušnjav. Nekaj časa res ne pogleda Katrice, ampak poveša oči v tla. Potem se je ozrl po drugih romarjih, ali pojo pobožno in zbrano. In videl jih je drugo za drugo, in ti stari, romarski obrazi so se mu zdeli sedaj tako čudni in neprijetni, petje zoprno, ker se mu je videlo vse tako privajeno, vsakdanje, da ni prihajalo več od srca in človeka tudi ni ganilo. Tako je zopet nehoté gledal Katrico, primerjajoč jo z drugimi. Ko se pa s strahom zavé svojega slabega ravnanja, obrne oči v stran, da bi lože mislil o drugih rečeh. Toda čudo! Kar je gredoč in pojoč premišljeval, vsemu se je primešala Mrakova Katrica, da je bil naposled res že nevoljen, češ, kaj ga danes to moti, da ne more niti zbrano moliti, niti peti. Ko izpojó, pospeši nalašč korake, da bi spel pred krdelo in bi Katrica ostala zadaj. Ali Katrica je bila čvrsta, mlada in je težko čakala, da bi že prišla na Strmo goro, kjer ni bila še nikoli; korakala je zaradi tega junaško, in je bila, ako ne vštric, gotovo vsaj nekaj korakov pred vojvodo, njemu v neznansko izkušnjavo. Izpraševala ga je celó, kako daleč je še, in kolikokrat je bil že tam. Vojvoda se je naposled udal, misleč, da ga izkuša Bog in ga opominja, naj ne bode raztresen pri molitvi.

Gredoč niso krenili nikamor v gostilno, ker pravi romarji nimajo te navade. Glad so si

tešili z brešnom, katerega so imeli dovolj s seboj, pili pa so iz obcestnih studencev. Počivali so kake štirikrat.

„Oj, kako je daleč na Strmo goro!“ vzdihovali so mlajši, kateri niso bili še nikdar na Strmi gori. Daleč se je zdelo tudi Katrici, zaradi česar je spela še pogumneje.

Vojvoda je tolažil, kolikor je znal in vedel, ter vodil svojo čedo sedaj po prašni cesti, sedaj po razoranih kolovozih, sedaj po kozjih stezah čez breg in dol po takozvanih bližnicah, zakaj pravemu vojvodi ne sme biti neznana nobena steza, nobena bližnica. Sredi popoldne uzró na visokem hribu svetišče Matere Božje na Strmi gori. Vsako romarsko srcé je vstrepetalo od radosti. Stare romarice so pozdravljale sveti kraj, kakor starega znanca, katerega sprejmemo in objamemo po dolgem čakanju in hrepenenju, novinci pa so ga pozdravljali kakor srečen kraj, kamor so hitele njihove misli in želje.

„O, hvaljen bodi Bog! Pozdravljen sveti kraj!“ vzklikne vojvoda, pade na kolena in se prikloni globoko. Tako storé vsi romarji in ponavljajo njegove besede glasno: „Pozdravljen ti-sočkrat, sveti hram! In ti sveta Mati, ti naše upanje, ti naše pribežališče, bodi češčena in hvaljena!“

Nekaj trenutkov so viseli tako sklonjeni na zemlji in molili tiho, potem pa vstane vojvoda in zapoje:

O Marija, naša mati . . .

Romarice so bile od dolgotrajnega prepevanja že vse hripave, vendar se ni obotavljala nobena, vse so pritegnile za vojvodo, da se je glasna pesem razlegala daleč čez hrib in dol.

Odslej pa niso bili naši romarji več tako sami. S stranskih potov so se stekale nove trume romarjev in se združevale s temi. Oj, to je bilo življenje in veselje, hrum in šum! Tu petje, tam molitev, tu živahno pozdravljanje znancev, kateri so se našli, tam novo seznavanje in dopovedovanje, od kodi in iz katerega kraja, povpraševanje po tem in onem, zamenjavanje brešna za poskušnjo in zahvaljevanje!

„Držimo se skupaj, da se kdo ne izgubi“, opominja vojvoda Gregor svoje ljudi. „Katica, le pazi, danes si prvič tukaj v neznanem kraju! Lahko se ti zgodi kaj hudega.“

Pod Strmo goro se zopet ustavijo, da se nekoliko oddahnejo pod bregom.

„Natrgajte si robidovja za vence!“ veli vojvoda.

Ženske se izgubé v grmovje in kmalu se vračajo druga za drugo z velikimi šopi bodečega robidovja v opraskanih rokah. Posedejo in pletó vence ter si jih primerjajo.

„Hitite!“ priganja on v skrbéh. „Glejte solnce je nizko, komaj do mraka dospemo k cerkvi.“

Ko ima vsaka svoj venec, natakne si ga na roko; vsi se vzdignejo. Sedaj niso molili niti peli, le vojvoda jih je učil, kako se jim je vesti na gori.

„Veste, po kolenih trikrat okoli velikega oltarja! Zmečite vence in šope na kup za oltar! Poljubite trikrat svetinje in darujte bel denar. Priporočite svojo dušo, duše rajnih in duše živih!“

Okoli cerkve je bilo vse polno romarjev od blizu in daleč. Naši znanci se vsedejo med druge, da se še nekoliko odpočijejo, obujejo čevlje ter se pripravijo za večerno pobožnost. Na gori se je dobilo tudi krepčila za suha grla in tolažila sestradanim in pretresenim želodcem. Čvrste rdečelične Dolenjke so ponujale v polnih jerbasih sladko zapeljivo grozdje, vabljiva rmena jabolka, breskve in češplje; dobilo se je v celih skladovnicah štrukljev in hlebcev, in Dolenjci s smehom na obrazu in belimi predpasniki so vabili k polnim posodam z ostro vonjajočim novim medom in medico. Kdo se pač more v takem slučaju uspešno ustavljati poželjivim očem in pohlepnemu želodcu, ko stavijo človeku take reči prav pod občutljivi nos? Zasegli so, kar je komu najbolj ugajalo: ta grozdje, oni štruklje, jabolka, med; nekateri je imel hkrati po tri reči v rokah

Da, bilo je veselo, bilo je živahno; tiha zadovoljnost jim je sijala s prašnih obrazov.

Mrakova Katrica je z mladostno sladkosnednostjo zobala sočno grozdje. Zakaj do današnjega dne ni imela še nikdar tako ugodne prilike najesti se ga, — seveda ne zastoj. In pojedla je precčj. Potem gre bliže k medicarjem.

Sladko-dišeči med! Katera muha se more premagati, ki leti mimo, da ne bi sedla na-te? Nekaj časa ogleduje rjavo stvar v posodi požljivo in ugiblje, ali bi, ali bi-ne, pogleda medicarja v obraz, češ, kaj poreče?

„Ali ti diši? — Ali češ?“ ponudi prikupljivo Dolenjec.

„Daj!“

„Imaš kruh? — Daj kos, da ti ga namažem!“

Ročno poseže Katrica v culo in izvleče lep ržen kos.

„Takega še nisi lizala. Sam ti bode zlezel po grlu s kosom vred. In poglej, koliko ti ga dam!“ hvalil se je medicar, in res je nagromadil velik kupček medú. Dolenjci niso baš skopi.

„Pa še pridi!“

Katrica plača in smukne k svojemu krdelu. Da medicar ni lagal, to je Katrica izkusila sama. Med in kruh! To je sladkost in slast, katero vsak ceni visoko. In Katrica do tega trenutka še ni bila okusila medú. Ni se ji zdelo dovolj,

zato stopi še jedenkrat k Dolenjcu in si dá obložiti kos.

Takó se je pokrepčala z grozdem, kruhom in medom, kar je zalila še z medico, katero ji je ponudila Hudinova Jera. — Toda — toda — nekaj ji kmalu ni bilo prav. Težilo jo je v želodcu, težilo čim dalje bolj, kri ji je silila v glavo in žila ji je utripala močno.

Zmračilo se je bilo. Po Marijinem zvonjenju so se napravljali ljudje k cerkveni pobožnosti. Ženske so si devale robidje vence na glavo, moški so si pripenjali šopke in prižigali svečice za sprevod okoli cerkve.

„Katica, ne obotavljaj se!“ priganjajo jo jedna in druga, ker se ji ni mudilo kar nič.

Katica bi bila pa najrajša padla po tleh od prevelike slabosti, katera jo je obšla. Vendar s težkimi rokami oplete venec okoli glave in hoče iti z njimi. Toda takrat jo zaboli po celem životu, kri ji udari v glavo, zavrti se ji in onemogla se zgrudi na tla.

„O, za pet ran! Katrica, kaj ti je? — Vstani!“ zajavkajo njene tovarišice osupnjene in jo lové za roke, da bi jo vzdignile.

„Pustite me! — Pustite, prosim vas!“

Katica se je zvijala po tleh, stiskala roke in stokala. Videlo se je, da ji je jako hudo. Ženske pa so javkale, ne da bi ji hotela katera pomagati. Nič dobrega niso mislile o Katrici.

Katricí je bilo čim dalje huje; vpila je: „Oh, pomagajte! Pomagajte!“

Vedno več ljudij se je zbiralo okoli nje ter so jo zrli čudeč se. Izpraševali so, kdo je in kaj ji je. Tudi vojvoda pristopi — bil se je ravno prej nekoliko oddaljil — in vpraša naglo ves prestrašen:

„Joj! Zakaj tako stoče? — Kaj ji je?“

In vzbudi se mu globoko sočutje, ko zvé, kake bolečine trpi Katrica. Précej izprevidi, da ji dela bolečine povžito sadje in med. Zató mu pa očita vest, češ, „ti si kriv njenih bolečin, zakaj ji nisi odsvetoval jesti preveč, zakaj si ji pustil?“ Sevé, on ni imel toliko trdega srca, da ne bi bil privoščil dekletu medú in drugih sladkostij, ker je vedel, kako ji je vse všeč. Čutil se je krivega, prav krivega, zato mu je bilo hudo, in ko se je domislil, da zaradi tega morda celó umrje, zgrozil se je ob tej obupni misli v dno duše. „Pomagaj ji! Ti ji moraš pomagati!“ dejal mu je neki glas. „Ako umrje, imaš jo ti na vesti.“ „Moram ji pomagati, toda kakó?“ Premišlja in premišlja, ter jo gleda obupno, ali vsak njen vzdihljaj, trepetanje njeno ga je zbadalo v srce in ga silno bolelo.

„Glej, Bog jo kaznuje, ker ni prišla sèm z dobrim namenom“, pove mu polglasno na uho neka romarica.

„Molči!“ zahrešči nad njo vojvoda tako nevoljno pa glasno, da so vse osupnile in umolknile. Nato pa plane iz družbe proti cerkveni hiši.

Kmalu se vrne, noseč majhno stekleničico brinovega olja in še nekaj drugih zdravil, katere je dobil v hiši. Skloni se na tla h Katrici.

„Ná, Katrica, použij, da ti odleže!“

„Oh, pustite me, pustite! Ne morem!“ brani se ona, ker jo je že itak preveč tiščalo v želodcu.

„To moraš použiti! — Poskusi!“

Naposled se dekle uda in použije nekaj požirkov zdravila.

„Ne bo dobro! Ne pomaga nobeno zdravilo! Vse zaman: obsedena je!“ dopovedujejo si ženske ter jo pazno gledajo.

Romarji in romarice so se začeli uvrščevati k igranju „vrtca“ okoli cerkve. Užigali so sveče, rožljali z molki, popravljali si bodeče vence in šopke.

„Pojdi, Gregor, pojdi! Sedaj začnemo!“ opominjale so ga tovarišice nestrpno, ozirale se vanj in v pisane gruče, ki so se uvrščevale.

Vojvoda se pa ni menil za nič drugega kakor za trpečo Katrico; opominov tovarišic niti slišal ni.

„Bog daj, da ne bi umrla! Kakšna božja pot bi bila, ko bi imeli še mrliča!“ govori vojvoda sam s seboj in strmi radovedno v njen rdeči obraz.

Tovarišice so ju zapuščale druga za drugo, da se udeležé spreveda. Takó sta ostala naposled vojvoda in Katrica sama. On je ugibal, ali ji odleže ali ne, ponujal ji zdravila ter jo izpraševal sočutno:

„Ali ti je bolje?“

Strašno se mu je zdelo, ako bo morala umreti tako mlada. Za nobeno žensko mu še ni bilo žal, ako je kdaj katera umrla, le ta naj nikar ne umre, tako je želel vojvoda. Zakaj tako? Ali mu je sestra? Ali sorodnica? Ali kaj je? — Premenilo se je danes njegovo srce. Neka struna, katera je bila doslej v njegovih prsih tako ohlapna, da je niti ni čutil nikdar, napela se je ter zabrnela. Brnela je novo, opojno pesem, katero je poslušal strahoma. Opojne pesmi v srci ni dušil; zvenela in brnela je vedno močneje; tresle so se stene srca, da je nemirno plalo in kipelo.

„Bolje mi je! — Tvoja zdravila so mi pomagala!“ predrami ga Katrica.

„Ali res? Ali res?“ vzklikne vojvoda vzdohččen.

„Še nekoliko olja!“

„Ná, pij, pij, izpij vse, da ozdraviš prej; pij!“

Hlastno srkne Katrica zoprnó zdravilo in se vzdigne, zakaj ni ji bilo več tako hudo. Bolečine so ponehavale, le pot jo je še oblival.

Vojvodo je prešinilo veselje. Zavest, da Katrica ne umrje, bila mu je silno prijetna. Vzravna se po koncu in šele sedaj se ozrè po tovariših in tovarišicah, ki so se glasno pojoč in moleč pomikali v dolgem sprevodu v krajših in daljših ovinkih okoli cerkve, priklanjajoč se pred podobami Kristusovega trpljenja. Svetlo ni bilo več; mrak je postajal gostejši, zvezde jasnejše.

„Ti ne ravnaš prav!“ posvari našega junaka notranji glas. „Po kaj si prišel na božjo pot? Zakaj se nisi udeležil spreveda? Ali nisi bil ljudem v spotiko?“

Vzbujajoče vesti ni znal potolažiti; le tista srčna struna je zvenela vedno glasneje.

Kmalu pa vstane Katrica precèj ozdravljena; bolelo jo je pač še nekoliko, noge so se ji tresle in v obraz je bila vsa zažarjena.

„Sedaj sem že dobra!“

Vojvodi je zaigral zadovoljen smeh na obrazu.

„Pa pojdiva še midva za onimi in zahvaliva Mater Božjo za zdravje.“

Mrakovi Katrici se je zdela od sile čudna vojvodova skrb za njo, njegova nenavadna prijaznost ji je pa déla dobro. Slutila pa ni, iz česa izvira vse to, kakor se ni zavedal tega niti vojvoda sam.

Katrica si popravi robidji venec, vojvoda pobere palico, in oba prižgeta sveči in poiščeta svojo tropico, katera je klečala pred neko postajo. Pobožne žene se sunejo s komolci in se spogledajo pomembno, kar pa ni motilo niti Katrice niti vojvode, da bi ne pokleknila in molila goreče.

Ko je bila pobožnost končana, bili so romarji iz Dobja zopet skupaj. Katrico so imeli na sredi ter jo izpraševali, kako ji je bilo.

„Verjemi mi, da tukaj ni vse tako, kakor bi moralo biti. Vendar je čudno, da jo je napadlo ravno pred pobožnostjo“, šepetne Šimonka v Koparičino uho.

Le-ta prikima in pravi:

„Pa si videla njega, tega svetega moža, koliko je imel opraviti pri njej? Hm, hm, veš, to ni prav, to ni lepo.“

„Ni prav in ni lepo, in verjemi mi, da ni vse v redu z njo. Méniš, da je bila bolna? Ali si že videla kdaj tako bolezen? Saj nismo od včera na svetu. Tako ti pravim, slišali bomo še čudne reči, le pomni me!“

Koparica ji pomežikne ter jo trči s komolcem, ker se je bil vrnil vojvoda k družbi. Nesel je bil ostanek zdravil v hišo, kjer se je zahvalil prav iz srca.

„Katrice, ti potrebuješ počitka“, izpregovori vojvoda skrbno. „Jera, pelji jo v hišo; tam sem izprosil zanjo posteljo, saj vidite, da je bolna.“

„Pojdi!“ obregne se Hudinova Jera z vidno nevoljo. Vojvodi se ustaviti se pa vendar ni predržnila.

S pomladanskim bremenom. (Slikal R. A. Böhm.)

Vojvoda se je bil danes s svojim ravnanjem starim znankam zameril do cela. V zlo so mu štele njegovo preveliko skrb za Mrakovo Katrico, zavidnost se je vzbudila v njihovih srcih, ker jim je bilo le preočito, koliko je Katrice vojvodi bližja, kakor so one. Ej, ali niso mislile

starke iz Dobja prav? Ali bi vas ne jezilo, ako bi do danes kdo vas imel rad, toda sedaj bi prišel nekdo drug in bi se vrinil med vas in vašega prijatelja? Ali bi vas to ne bolelo?

Ko so že ležali na slami, ni mogel vojvoda zaspati. Dogodki minulega dneva so mu rojili

po glavi. Prav ugajalo mu je, ker je bil tako poskrbel za Katrico.

V nedeljo zjutraj je bila Katrica kakor iskra. Naspala se je bila prav dobro, minula jo je trudnost, in bolezen jo je pustila z vsemi nasledki. Zato je bil vojvoda vesel in zadovoljen. Goreče je molil in pel najlepše Marijine pesmi. A vmes je videl zopet oni obrazek, ki ga je včeraj motil, v ušesih mu je zvenel njen glas, tam v prsih je pa še vedno brnela vzbujena struna.

Popoldne so se vračali z božje poti. Sedaj niso več tako peli in molili, kakor so prejšnji dan. Imeli so druge pogovore. Vojvoda, ki je sicer najrajši korakal sam, družil se je h Katrici in se pogovarjal z njo nečolžne reči. Druge so nalašč spele za njima, posmehovale so se in šepetale marsikaj. Ona dva nista niti slutila, kakšni nasledki pridejo po takih shodih.

(Dalje.)

Dve svatbi.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Konec.)

Naslednje jutro so pokali topiči že zgodaj na Mali Polici. Cerkevnik je zvonil dan vsaj petkrat tako dolgo kakor ob navadnih nedeljah. Seveda, sv. Rok je samo jedenkrat v letu, in tedaj mora biti počesčen, kakor se spodobi. Kmalu po sedmi uri so se začeli zbirati ljudje iz bližnjih in daljnjih krajev na Malo Polico. Ženske s pečami na glavi in našopirjenimi rokavi so prihajale izmed Gorjancev, katerim so se Zdolenjci navadno posmehovali, da so še preveč rovtarski in okorni, ako se tudi Velika in Mala Polica ne prištevata popolnoma z vso pravico Zdolenjcem. Domačinke v pisanih rutah in kakor mastenjaki ozkih, nadelanih rokavih, pa pretrgane čez pas kakor mravlje, ozirale so se po Gorjankah preširno, a po Zdolenjках zavidljivo, dočim so prave Zdolenjke v svoji noši, o kateri so mislile, da je jedino prava na svetu, prezirale Gorjanke in Poličanke, češ: Me vemo, kaj je lepa noša, ve nič. Tudi moški so bili v praznični, izbrani obleki, a ta se ni toliko ločila kakor ženska.

Oče Lenček se je pa napravljal na pot.

Že v saboto popoldne je velel deti kuhat par suhih klobas. V nedeljo jih je vtaknil v žep, odrezal ogel kruha ter stopil še v hram, kjer je natočil v pokončno, leseno posodo nekaj poličev vina. Potem je še dolgo, dolgo naročal ženi, hlapcem in deklam, kaj imajo početi, če se on ne vrne nekaj dnij. Vzemši v roke močno javorjevo gorjačo, rekel je: „Z Bogom! Dobro varujte!“ Ker ni nikomur razodel, kam gre, mislili so domači, da se je namenil kam okolu svojih dolžnikov, in prav gotovo je, da pojde danes k sv. Roku. Ivanka je šla z njim. Samo ona je slutila, kam misli oče potovati. Govoreč o samih vsakdanjih stvareh sta prišla na Malo Polico, odkoder je pičlo uro do bližnje železniške postaje. S silo se je premagovala, da ni povedala očetu, kako in kaj je z Lovrom. Dospevša k sestri, nadejala se je, da že najde tam brata, in

vse se pojasni samo, a varala se je. Sedaj ni kazalo drugače, kakor pregovoriti očeta, da ostane pri njih vsaj do popoldne, sicer se vsa stvar ponesreči. Obe sestri in svak so se trudili, in le s težavo se jim je posrečilo pregovoriti očeta, da je obljubil kositi z njimi. Z večernim vlakom se pa odpelje prav gotovo.

Popoldne po litanijah so sedeli na vrtu v senci.

Pogostoma sta pogledovali Ivanka in Marija na vrh klanca, kjer se vidi zadnji kos poti do velike ceste. Tam bi se moral prikazati vsak trenutek on — Lovro. A nič! Govorili so že danes mnogo, mnogo o njem, govorili so tudi o Možinovem Valentinu, pa oče Lenček se je malo mešal v ta pogovor, dasi ni bil slabe volje in še nikoli ni bil malobeseden, ko je bilo treba pohvaliti Valentina.

Solnce je že prevailo nad polovico svoje popoldanje poti, sence sadnega drevja so se raztegnile po vsem vrtu, hladni veter je dahnil, in zbrani sorodniki so se jeli odpravljati na svoj dom. Tedaj stopi Ivanka nekoliko bliže očetu, ojunači se ter reče: „Oče, kaj bi storili, ko bi prišel sedaj-le domov naš Lovro?“

„Domov da bi prišel? Ali si sanjala?“ čudi se Lenček.

„Ne, nisem sanjala, oče; o prosim vas, povejte, ali bi bili še hudi nanj, ko bi se vrnil?“

„To vprašaj!“ odgovarja Lenček mehko in rahlo. „Če se ni poboljšal, gotovo bi se moral še hudovati nanj; on je meni dolžan pokorščino, in jaz sem njegov oče.“

„In če se je morda poboljšal, če ga je izmodrilo življenje po svetu?“

„Potem sva zopet prijatelja, potem je zopet moj sin, kakor je bil prej.“ Vsi navzoči so rado vedno pogledali Lenčka, zakaj ušesom ni nikdo mogel takoj verjeti, da je resnica. A vsakdo se je prepričal, da je govoril oče iz srca. Stric Francè, ki je bival navadno nekaj dnij pred in

Srce.

Prečudno naše je srce:
Kdo naj do dna je proumé?
Strastij njegovih vedni boj
In hrepenenja nepokôj.

Saj kadar kaj dohrepeni,
Sto drugih želj se mu rodi,
Od tukaj tje, iz kraja v kraj
Radó bi vzplulo z zemlje v raj.

In da v nebó Bog vzame je,
Da raja slast objame je,
O, ne-bi-li si še od tam
Želelo priti kam drugam?

Gojko.

Vojvoda.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

II.

Ti, ljubi moj Gregor Sraka! Kdo vé, kaj porečeš, kadar zveš, kaj pišem o tebi? Ali se boš tudi ti rotil name, kakor se je Kobaležev Matija, ko je ob mizo tolkel in vpil: „Le tega ne k nam, le tega ne, ta nas bo vse popisal.“ Ali me boš spravil v nesrečo, kakor me je hotela Poličarjeva Micika — Bog jo potolaži v prehudi jezi —, ki mi je pretila s tožbo? Kaj boš dejal, kaj storil?

Veš, Gregor moj, ne bojim se te! Vem sicer, da si močen in bi mene, slabo šibko stvar, strl igraje s svojimi koščenimi rokami, ako bi te bila volja. Vem pa tudi, da imaš zlato srce. Nič se ne boš jezil, nič razgrajal, nasmehnil se boš prav usmiljeno in dejal morda:

„Ej, pač nima nujnejšega opravila! Sčasoma postane že bolj pameten!“

In morda boš še molil zame. Vidiš, tvoja usmiljenost in dobrotljivost mi daje pogum. Zato pa bom tvojo povest, kakor sem jo resnično začel, tudi resnično končal, da ne boš imel prilike česa mi očitati.

Torej Gregor Sraka je bil doma sredi Dobja. V skromni kmečki koči je zagledal luč sveta kot sin revnih starišev. Imeli niso ne srebra, ne zlata, a vendar so se živili pošteno; pridno so obdelovali kamenito svojo osmino zemlje, katera je še bila ostala pri hiši. Tu v Dobju je vzrastel naš Gregor, z dobarskimi otroki se je bratil, dobarske koze je gonil v reber, spoznaval je le dobarske domačine. In rastel je, rastel naglo in visoko, da je bil brž pol glave višji od drugih Dobarjev. Ko je bil nekako pri petnajstih letih, romal je bil z drugimi Dobarji k sv. Kozmi in Damijanu na Krko. Oj, kako mu je bila všeč ta pot! Njegova mehka, sanjarska

duša se je brž navzela one pobožne poezije, ki spremlja romarje na potu v posvečeni kraj, ki tako prijetno oveva in blaži ves trud, da je človek brž prevzet in želi še dolgo bivati v onem srečnem stanju. In takrat je videl starega vojvodo, videl ga je v vsej veljavi, časti in slavi, katero je užival pri romarjih, kar je vzbujalo v njegovem sicer mladem, toda človeškem srcu nekoliko zavidnosti, ob jednom pa ga je navdajalo z željo, da bi postal tudi sam sloveč vojvoda-božjepotnik. In iz želje je polagoma nastal sklep. Trudil se je pošteno postati vreden prihodnjega dostojanstva. In sreča — zakaj naš vojvoda je gotovo rojen pod ugodno zvezdo — mu je bila izredno mila. Čakal je le malo let, in stari vojvoda se mu prisiljen umakne, ker se je vlegel na smrtno posteljo in zaspal. Ko privêde prvič tropo romarjev z boječnostjo novincev, toda s spretnostjo starih vojvod na slovečo božjo pot, zaobljubi se pred oltarjem, da ostane vse žive dni v devištvu, zakaj tako zahteva šega in stan vojvod. Tej svoji svečani obljubi se ni bil še izneveril. Njegovo srce ni nikdar čutilo potrebe napiti se iz vira ljubezni; tega srca niso ranili hrepeneči pogledi, nobena še tako zapeljiva beseda ni našla pripravnega mesta v njem. Zato je bil srečen.

Gregor Sraka je bil najstarejši sin svojih starišev. Zaradi tega je bilo po krajevni šegi in zakonih „Sračje gnezdo“ — tako ime so prideli Dobarji Gregorjevi rojstveni hiši — Gregorjevo. On naj bi si ustanovil v Sračjem gnezdu svoje ognjišče, kjer bi kraljeval, kjer bi pa tudi delal in trpel zase in svojo družino. Toda njemu Bog ni dal razuma za družinsko ognjišče, nespametno se mu je zdelo vse, brezčuten je bil za vse drzne načrte starišev, gluh za nago-

varjanje in prošnje, živel je le svojim vojvodskim vzorom, od katerih ga ni mogla zavrniti nobena reč, ne prošnje, ne grožnje.

Spehan se vrne vojvoda z božje poti na Strmo goro v Sračje gnezdo. Razdeli kupljene odpustke, nato se pa zavalja na klop. Malobeseden je bil, kakor že dolgo ne, niti jesti ni maral, kar je staro mater resno vznemirilo. Poslušal je glas, ki je zvenel v njegovem srcu. Ej, tu pa ni brnela več le jedna struna, to je bila že cela godba, katera je vsega prevzemala. Silno mu je ugajalo tako stanje in ni poskušal prav nič iznebiti se pogubnih omam.

Tako je ležal in sanjaril. V hišo pride njegova že sključena mati. Na velem, zgubančenem obrazu je bilo načrtano veliko število let, katera je preživela v trpljenju in uboštvi. Vsede se na klop zraven sina. Nekaj časa motri molče počivajočega sina; včasih malo pokašlja, globoko vzdihne in nato izpregovori votlo, kakor bi glas odmeval iz groba:

„Gregec, lej, kaj ti je tega treba? — Zakaj brusiš pete čez dol in breg? — Zakaj nisi rajši doma, pri meni, pri očetu? Zakaj rajši ne delaš? Skrbel bi rajši za dom! Oj, kolikokrat sem te prosila, da bi si poiskal nevesto ter bi jo pripeljal na dom!“

Gregor se nevoljen otrese.

„Vidiš, jaz in oče sva stara, dozorela, kakor jeseni list na drevesu, katerega vrže lahko najrahljši vetrič na tla. Od danes sva do jutri. Težko bo učakal kateri še več pomladij. Oh, ljubi Gregec, potem ostaneš sam“ — — — solze se ji uderó po licu. — „Oh, pa ne, ne, ti ne smeš ostati sam! — Oženi se, Gregec moj, oženi se, poišči si nevesto!“

Gregor vstane.

„Mati! Oj, kolikokrat sem vam že povedal, da hočem ostati sam; tako sem se tudi zaobljubil. Ženijo naj se oni, katere to veseli, jaz ne maram žene. O svoji smrti mi pa tudi ne govorite vedno, saj niste še tako slabi in stari.“

„Dal Bog, da bi bila mlajša in krepkejša, nego sem. Sin, verjemi mi, da je tvoja obljuba nepremišljena! Slušaj me in stôri, česar te prosim že dolgo in iskreno, česar želi tudi oče. Ti ne veš, kaj je človek na svetu sam. Sedaj ne čutiš tega: toda naj pride bolezen! Kdo te bo oskrboval in ti stregel?“

„Bog!“

„Da, res, Bog skrbi za vse. Bog je bil tudi pripeljal Adamu prvo ženo Evo, ki mu je bila za pomoč. Vidiš, ti pa misliš, da si lahko samcat na svetu.“

„Lahko! Zakaj bi ne bil?“

„O, ti svojeglavec! Daj si dopovedati in poslušaj me!“

„Zastonj govorite. Ne pomaga vse nič! Jaz živim za nebesa in nečem ničesar, kar bi me vezalo na svet. Pred Bogom sem se obljubil in zarekel vse žive dni sveto, samo njemu živeti, ostati v vednem devištvu. Ali morem sedaj snesti svojo trdno besedo? Smem se li izneveriti svoji sveti obljubi? Mati, pomislite, ali ne kaznuje Bog vsako brezbožno prelomljenje? Oh, storite z menoj kar hočete, spodite me izpod rodne strehe, zapodite me v svet, brez obotavljanja in nevolje grem takoj, proklinjajte me, le tega ne zahtevajte, da bi postal nezvest Bogu! Človek prenese in obide vse lahko, le kazni božji ne uide.“

Po teh besedah gre iz hiše.

„Gregec! Gregec! Stoj!“ vikne starica zamolklo in strmí v vrata, katera so se zaprla za ljubim sinom. On je pa bežal, kakor beži pravičen človek pred zlo izkušnjo. Ni ga bilo nazaj.

„Oh, oh, kakšne preglavice mi dela lastni otrok! O Bog, ali res ni pomoči? Ali ti res tako zahtevaš izpolnjevanje vsake, še tako nepremišljene obljube? Ali res ne moreš pomagati?“ vzdihuje starka, ob tem se še bolj zgruzi na klopi, zakrije si oči in objokuje sebe in svojega otroka, katerega ljubi neizrečeno, kateri pa vendar ne stori po njeni želji.

Samotno in dolgočasno je bilo v mračni osobenški koči. Ura je enakomerno tikala, in starica je vzdihovala, da je neprijazno odmevalo od sten in kotov.

Čez delj časa se duri polagoma odpró.

Starica poskoči. Srce ji je trepetalo veselja, zakaj mislila je, da se vrača sin. Upala je, da sede k njej in ji reče: Mamica, pripravljen sem izpolniti vaše želje. Po rokah jo je že ščegetalo, krčile so se ji in sklepale na presrčen objem. Toda, oj, prevare! V hišo stopi njen ljubi mož, sivolas starček, ki je že težko krivencal pod težo let, ki je že hropel težko, kakor bi ga že božja dekla tiščala s svojo koščeno pestjo.

„Ti si, ti? Ti? Samo ti?“ začudi se starica prevarjena.

„I, kdo pak? Kdo naj bi še hodil k tebi?“ pošali se starec precēj živahno. Ko pa vidi solzno svojo ženo, mine ga še to veselje.

„Ej, ej, Maruška, zopet si se jokala! Kaj ti je? Ali se bojiš tako zeló smrti? Ali se ti toži po mladih letih? Ej, da, bilo je veselo, bilo je lepo! Zastonj je vsaka solza! Ti časi se nama ne vrnejo.“

„Oh, nišem tako brezumna, da bi bila jokala iz strahú pred smrtjo ali po ljubi mladosti!“

„Zakaj pak? Saj mi menda nečes tajiti, zakaj si jokala?“

In starec se vsede k stari ženi, kakor sta že sedela tolikokrat ob žalostnih in veselih dnevih.

Iznova polijó starico solze, globoko vzdihne in počasi pripoveduje svojemu možu razgovor s sinom. Kakor se temné oblaki po solnčnem zahodu, tako se je temnil in gubančil starčku čimdalje bolj veli obraz, ko je pripovedovala starka. In njemu samemu kaneta iz očíj dve debeli solzi in se razbijeta ob suhi, koščeni roki.

„Bog naju izkušá. Veliko sem si že priza-dejal, veliko mu prigovarjal, toda ne sluša. Iz-govarja se, da se je zaobljubil ostati v vednem devištvu. Kaj vem, kaj je prav za prav?“

„Eh, veš, ako bi bil on prebrisan, kakor so drugi, naj bi ostal, kakor bi hotel, toda saj vidiš, kako je trd in okoren. Kaj bo počel, ko naju ne bode? Kdo bo skrbel zanj, ako ne bo imel žene? Veš, kadar imajo bratje in sestre svoje družine, ménijo se malo za svoje brate. Zato bi rada videla, da bi se oženil, da bi se mu ne godilo preslabo, sicer gorjé mu!“

Stara dva še dalje premišljujeta in ugibljeta, kako bi vpregla sina v zakonski jarem. Nista imela sicer one strasti, katera sili mnoge pri-ganjati k ženitovanjskim zmenkom in v za-konski stan, hotela sta sinu le dobro.

„Sam živel, sam umrl“, je bil sklenil Gregor in je zaradi tega bežal pred materjo kakor pred hudo izkušnjavo, ker se je bal, da bi ga mati naposled vendar pregovorila. Na videz je bil trdosrčen, toda srce je imel kakor vosek, kate-rega pregneteš, kakor hočeš. Svojim vzorom se ni hotel izneveriti in zaradi tega je bežal pred izkušnjavo.

Bežal je pred izkušnjavo — junaško smemo reči, ker je bila izkušnja v osebi lastne ma-tere jako huda —, toda vojvoda Gregor Sraka je bil že v mrežah, v katere je bil zašel, da sam ni vedel kdaj.

„Jaz ostanem sam, sveto bom živel, po božjih potih hodil in si nebesa služil“, ponavljal si je večkrat; tam v prsih pa ni krotil zmaja, ki je hotel požreti trdno obljubo.

Krene na vas. V ušesih mu zveni srebrno-čisti glasek Mrakove Katrice, pred očmi mu plava vsa njena postava in spominja se samo onih čudnih trenutkov, katere je preživel blizu nje in zaradi nje na zadnjem romanju. Vse se mu je zdelo tako lepo; tudi ona bolezen, ki je bila silovito napadla Katrico, zdela se mu ni zoperna. Zakaj tudi? Prešla je brez nasledkov za njo, le on se je spominja živo, ko jo je tako strahoma zdravil. —

In predno se zavé, kje je in kam je na-menjen, nasloni se pri Mrakovi hiši na plot, zakaj na pragu je sedela Katrica s svojo ma-terjo. Pripovedovala je ozdraveli materi, kako

je romala na Strmo goro. Pripovedovala je, kako je skrbel za njo vojvoda, ko jo je bila napadla bolezen. In mati je bila zaradi tega hvaležna vojvodi.

„Gregor, bliže! Bliže!“ veli mu mati vesela, ko ga uzre. „Ne vem, kako bi se ti zahvalila, ker si toli skrbel za Katrico.“

„Eh, kaj to! Malenkost! Obolela je bila ne-koliko, in nu! — Zakaj bi si drug drugemu ne pomagali?“

„Pravi, da bi šla zopet rada na božjo pot, tako ji je bilo všeč.“

„Res? — Lejte, jaz sem pa mislil, da je ne bo več spraviti na pot, ker se ji je bila že précej prvič namerila bolezen. Kadar in kamor bo hotela, povejte, pa se vzdignemo.“

Živahno se je razvijal nedolžni razgovor, in vojvoda se je zamudil dokaj časa, nič zlega sluteč, pri Mrakovih. Zadovoljen je bil, ker je videl Katrico, naj je brnela vsled tega vzneta in spočita struna še bolj, saj ni vedel, zakaj brni, saj je ni razumel.

Sam se še ni zavedel tega, kar je bilo že drugim očito, zlasti ženskim, katere so bile ž njim na Strmi gori. Razne misli jim niso dale mirú, raztrobile so brž po vasi, da vojvoda ni več pobožen mož. Pravijo, da je ni tako neumne reči, da bi je ljudje ne verjeli. Vse Dobje se je posmehovalo, nekateri bolj, drugi manj, in oni, kateri niso bili vojvodovi prijatelji, so vpili:

„Kaj vam nismo pravili, da je babji Gregor? Sedaj vidite, zakaj je hodil po božjih potih.“

Dobro ime vojvodovo je bilo v naglici oskru-njeno.

Ko je šel vojvoda napósled še celó k Mrakovim, bilo je ženskim voda na njihov malin. Hudovale so se in vpile:

„Lejte ga, lejte! Še tukaj nas pohujšuje! O, sramuje naj se, svetohlinec! Kako smo se varale, oh, kako!“

In brž so se zbrale, kar je bilo najostrejših, pri Hudinovi Jeri. Vzdihovale so, da se Bogu smili, in obdelovale vojvodo.

„Ta Mrakova punica ne bode hodila več z nami po božjih potih“, jezila se je Kržička.

„O ne, ne! Saj se bo vojvoda pogubil, ako bo hodila še dolgo z nami“, pravi Korinjka.

„Veste, dandanes se človek ne more na ni-kogar zanesti. Ta Gregor! Vedno je bil pol svetnika. Nobena reč ga ni zmotila nikdar. Ná, sedaj se pa hipoma izpodtakne ob to punčaro. Človek bi še napósled mislil, da mu je nare-jeno! Oj, grešnika!“ modruje in se huduje Ko-parica.

„Sedaj vemo, zakaj je hodil tako verno po božjih potih. Izbiral si jo je, hihihih! In sedaj, verjemite, da mu ne bo mari ne cerkve, ne molitve. Pa kako je izbiral! Hodil je kakor živ

svetnik, oči je obračal samo v nebesa, v svetnike božje, ná, sedaj služi pa — —, Bog mi greh odpusti“, jadikuje Hudinka.

„On se ne smé pogubiti!“ vzklikneta dve drugi ženski po kratkem šepetanju. „Rešimo ga! Kdo bo nas vodil po božjih potih? Kaj bo ž njegovo dušo, ako ga pustimo na poti, na katero je krenil?“

„Vsak naj skrbi zase“, opomni Šimonka.

„In za svojega bližnjega tudi. Rešimo ga! Naša dolžnost je privesti ga na pravo pot, katero je zgrešil“, povzame Jera.

„Kaj čemo?“

Ugibale so sem in tje, na dolgo in široko. Ta je svetovala to, ona zopet kaj drugega.

„Molimo zanj! — Oštejmo ga! — Prepovejmo mu ž njo hoditi!“

Odločile se pa le niso, kako bi popboljšale vojvodo.

Še nič niso bile ukrenile, že se prikaže vojvoda na vasi, ko se je vračal od Mrakovih.

„Sedaj je ura!“ misli si Jera Hudinka, poskoči s tal, kjer je čepela in plane pred hišo.

„Gregor, pojdi nekoliko sem!“ veli mu oblastno, ko pride vstric.

„Kaj mi boš povedala, Jerica?“ reče iznenajen in krene za njo.

Začudi se, ko najde toliko družčino. Sede k njim, čakajoč, kaj pride.

„Kje si bil?“ povzame Jera osorno.

„Pri Mrakovih“, pové Gregor.

„Hm, hm, pri Mrakovih“, zagodrnjajo ženske. „Kaj pa imaš tam? S kom si imel opraviti?“

„Z nikomer nič. — Tako sem šel nekoliko tje, ker imam ravno čas.“

„Tako? Pa ravno tje?“ prime ga ostro Jera, druge pa zaničljivo skremžijo obraze.

Gregor se čudi temu izpraševanju in kar nič ne vé odgovoriti, ker si res ni bil prav v svesti, zakaj je bil krenil k Mrakovim.

„Vidiš, zakaj molčiš? — Govôri! — Ne skrivaj takó nespretno resnice, za katero vse vemo!“

„A, kaj veste neki, ko še jaz ne vem ničesar? — Ve ne veste ničesar.“

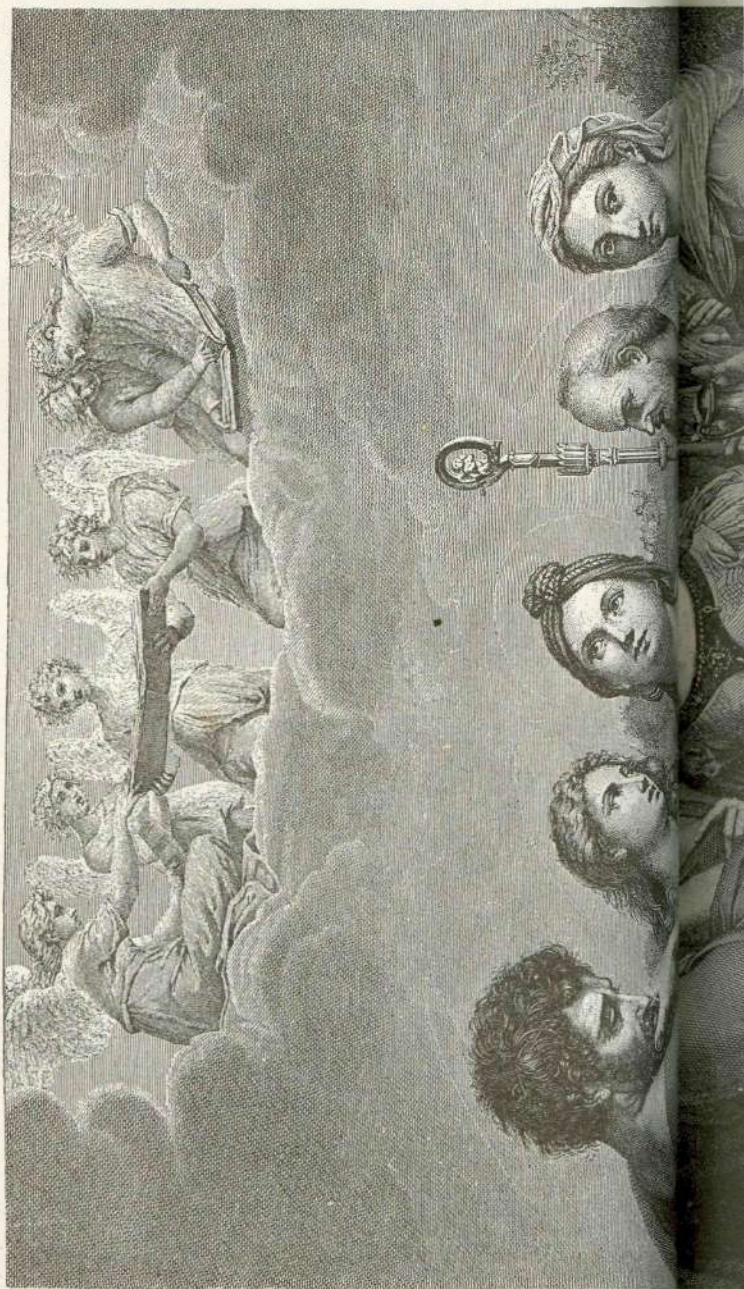
„Me ne vemo ničesar?“ zajavkajo ženske razkačene. „O, ti pokrita jed, kakšen si! Kako se dela nedolžnega, kakor bi bil res tak božji volek! Moli, posti se, roma sem in tje, napósled pa še nas pohujšuje.“

„Koga jaz pohujšujem?“ poskoči vojvoda, ker ga je zbadlo poslednje očitjanje. „I, kaj mislite, da se bodete norčevale z

menoj? Pojdite se solit vse skupaj! Nobenega ne morete več obrekovati, spravile ste se pa name. Pa povem vam, naletete niste na pravega.“

Pa hoče jezno oditi, toda Jera Hudinka skoči predenj, pomolí mu pesti pred obraz in zavpije:

„Vse vemo! Ne utajiš ničesar! — — Ti, — — sram te bodi! — Da, lepo je to, ob belem dnevu hodiš za njo! Obljube delaš, potem jih pa snedaš in takó greh delaš. Ti nečeš povedati, zakaj si šel k Mrakovim, me vemo zakaj si šel tje! — — Ti — — ti — — ti — — bi rad babo.“

„Da, da! — Kajpak!“ zakričé vse ženske razvnete, ker mu jih je Jera take drobila.

Gregor pa je bledele bolj in bolj, jeza je silila na površje zaradi očitjanja teh nekdanjih tovarišic, ki so tako brezsrčno objedale njegovo vsegdar pošteno ime. Imel je že besede na jeziku, s katerimi bi jih bil zavrnil ostro, toda pogoltnil je jezo in besede ter jih zavrnil na videz precéj mirno:

„Vedel sem, da ne uganete vsak dan pametne. Tudi to obrekljivo neumnost, katero ste izkuhale danes, naj vam odpusti Bog, kakor

sem vam že jaz odpustil. Ve me sodite, ali slišale ste, da sodi samo Bog v nebesih.“

In gre globoko užaljen. To ima za zahvalo, da jih je tolikrat in s tolikimi težavami vodil po božjih potih. Česar bi bil pričakoval najmanj, ravno to se mu pripeti! O čemer ni mislil nikdar, tega ga dolžé. Oj, zlobni svet! Pred dobro uro se je z vso silo branil materi, ki ga že leta in leta sili v zakon, sedaj mu pa očitajo, da stika za žensko.

Doma sede na tnalo v senco hruške, podpré si glavo in si izprašuje vest. In vest mu ni

Sv. Cecilija. (Slikal Rafael.)

očitala nič slabega, četudi ni bila čisto mirna. In te ženske ga obsodijo tako hudo! Pristudijo se mu do duše. „In vendar, zakaj je šel k Mrakovim?“ vpraša se po tihem, pa si ni mogel odgovoriti. Premišljal in premišljal je in brž pozabil vse razžaljenje. Mislil je na Mrakovo.

A ženske so sklenile: „Kriv je! Očitno je, da je kriv.“

„Zakaj je bil pa tako pohleven, miren in tih, ako res ni kriv? Vsak lahko reče: nedolžen sem, ako mu kdo kaj očita. Ej, kako bi bil rojil ta hinavski ‚babji‘ Gregor, ako bi bil res ne-

dolžen, ko smo mu jih pravile! Toda moral je molčati, ker je res tako, kakor smo mu povedale“, modruje Hudinka še vsa razburjena.

Ženske prikimajo.

„Te punice, te Mrakove, ne vzamemo več s seboj, da ne postane Gregor še bolj vrtoglav“, pravi Kolenka.

„Nič več!“ sklenejo vse.

Tako je nastal resen razpor med vojvodo in njegovo najstanovitnejšo čredo. Ogibal se jih je, one so pa nanj pazile vedno; imele so silno veliko ž njim opraviti. (Dalje.)

Spomini tete Klare.

(Povest. — Spisala Pavlina Pajkova.)

Pri teti Klari so praznovali slovesen dan. Nje stričnica in varovanka, ljubezniva gospica Hilda, je praznovala svojo zaroko s sodiškim pristavom. Sobana je bila napolnjena z razumništvom domačega mesteca. Na častnem mestu se je šopirila debelušna ženska, katera je tičala v svili, baržunu in čipkah bogate svoje obleke. Bila je okrajnega glavarja soproga. Njej nasproti je sedel njen mož, okrajni glavar. Bil je nasprotstvo svoje žene: droben, majhen in suh, kakor bi se bil postil vse svoje dni, živahen in gibčen, poln šale in dovtipov. Govoril je mnogo, a jedel malo, kar je silno ugajalo mlademu davkarskemu pregledniku, ki je sedel ob njegovi levici. Mladi mož se je odlikoval po svoji gizdavosti. Bodisi v petek ali svetek je hodil ostrizen in obrit, okrtachen in nakičen, kakor da hoče vsak trenutek snubiti. Ta njegova neizmerna gizdavost je nalagala marsikatero žrtvo njegovemu želodcu, zato je pridno uporabljal vsako priliko, ob kateri ga je lahko brez stroškov utešil in nasitil.

Zraven glavarjeve soproge je sedel gospod dekan. Bil je častitljiv, pa tudi vesel gospod. Njegovo veliko veselje je bilo v družbi ponujati gostom polno tobačnico. O njegovi desni je sedel plavalasi gospod kapelan, šele novomašnik, z nežnim, dekliškim obrazom, krotkega, dostojnega in sramežljivega vedenja.

Ponosno, raven kakor sveča, sedel je nadučitelj na svojem mestu. Govoril je malo, a z glavo, s kretanjem, včasih tudi z besedami pritrjeval sedaj na levo, sedaj na desno, dočim si je važno gladil gosto brado. V njegovi bližini se je zdehalo njegovi zakonski polovici.

Ne smemo pozabiti gospoda lekarja, ki je imel grdo navado, da je v jednomer z becalom trebil zobé, niti dolgočasnega, a jako imovitega

trgovca, ki v družbi ni vedel boljšega storiti, nego bobnati po mizi ali po svojem kolenu, da je potem opazoval, kako leskečejo demanti na prstih njegove žilave roke.

Vojaški dostojanstvenik, ki je že blizu četrto stoletja užival visoko pokojnino v tihoti malega mesteca, bil je tudi s svojimi tremi hčerami počastil mizo domače gospôde. Vse tri so že davno prekoračile pomlad življenja. Bile so malo prikupljivega obličja, vse umetnice raznih strok, kakor se je govorilo; a nikdo ni imel prilike niti videti niti slišati njih umetnosti.

Naposled še nekaj oddaljenih hišnih sorodnic in prijateljic brez posebnega pomena, in ženin in nevesta, vrl mladostni par. Slednja sta sedela drug tik drugega tiha, malobesedna. Samo njiju oči so govorile in naznajeale dovolj, da sta danes jako srečna.

Med ugodnimi in neugodnimi značaji te družbe se je odlikovala posebno hišna gospodinja, teta Klara. Nje visoka postava, še vedno ravna kakor jelka, dasi je stala pred pragom svoje šestdesetletnice, hranila je vso gibčnost in čilost prve mladosti. Nje duhovito resne oči, katerim so dajali posebno milobo snežnobeli lasje, ozirale so se mirno in veličastveno po zbrani družbi. Nje pogled je zadostoval, da se je zloga in dostojnost hranila med gosti. Iz vse prikazni tete Klare je sijal čar, ki je blagodejno uplival na stare in mlade, na izobražene in preproste ljudi. Uživala je najvišjo, najlepšo, najboljšo srečo, katero more doseči zastarela ženska: občno spoštovanje.

Pogovori družbe so bili danes kaj raznovrstni in živahni. Vsak se je sebi zdel govornik. Čestitalo se je najprej zaročencema, naposled so se rešemale domače in zunanje, državne in cerkvene novosti. Šele proti večeru jame žila zgo-

Vojvoda.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

III.

Gregor Srakar je bil res velik siromak. In kako bi tudi ne bil! Noč in dan mu je bila pred očmi Mrakova Katrica; po dnevu je premišljal o njej, po noči pa sanjal. Mati in oče sta mu zmerom pravila:

„Oženi se, oženi, Gregor ljubi!“

Vrh tega so pa znanke njegove vedno vpile nanj in ga še sicer obirale pravično in krivično, da se je smilil sam sebi.

Zaradi tega je bil Gregor dostikrat sam nase jezen in nevoljen na ves svet, ki mu ne dovoli, da bi mislil in delal po svoji volji.

Ker je težko prestajal v obrekljivi domači vasi, mahnil je večkrat kam bliže na božjo pot, da se odtegne za nekaj časa domačim in vaškim obrazom. Pa kakor zli duhovi so ga spremljale znanke iz domače vasi, ker so ga pazile pozorno, zakaj pripetilo se je, da je prišla tudi Katrica na božjo pot, ker ji je bilo romanje na Strmo goro tako všeč.

In šele sedaj je Gregor prav videl, kako je svet okoli njega združen, kako se še vedno družijo: ženi in moži, kakor bi bil to jedini namen človekovega bitja.

„Zakaj pa mora tako biti? Ali ni bolje, če je človek sam?“ vprašal se je sam, ter je to vprašanje razmotrival in premišljal. Hipoma je postal nesrečen. Prej je nemoten mislil na Boga in božje stvari, opravljal bogoljubna dela, toda sedaj — —? Po glavi so mu rojile posvetne misli, zbrano ni mogel moliti, niti v cerkvi se ni mogel braniti izkušnav. V njem sta se bojevala dva človeka močno in neprestano, hotela sta pridobiti Gregorja vsak zase. Gregor je pa stokal in ječal, kakor ječi polje, po katerem hrujeta dve vojski.

Jeden mu je vpil:

„Ostani sam! Ostani zvest svoji obljubi!“

Drugi mu je pa odgovarjal še glasneje:

„Gregor, ozri se in opazuj svet okoli sebe! Glej, kako so ljudje veseli, pa živé v družbi! Stôri tudi ti tako!“

V srcu pa je zvenela struna in ga mamila. Vzdramil se je popolnoma, ozrl se in videl — — videl, kako se ljudje ženijo, in obšla ga je iskrena želja, da bi dobil Katrico v Sračje gnezdo za svojo ženo.

Toda obljuba vednega devišta! To izpolnjevati — pa svetu in ženi služiti — vendar ne more.

Tako je trpel dvomeč in premišljujoč.

Da bi storil prav ter si umiril razburjeno srcé, gre se posvetovat tje, kjer se je posvetoval že tolikokrat.

„Kaj bi rad, Gregor? — Kaj je novega?“ vpraša ga gospod župnik prijazno.

Gregor se oddahne, kakor otovorjen popotnik, ki pride vrh gore.

„Oh, oh, gospod, dosti imam povedati“, začne vojvoda in naredi tako otožen obraz, da se gospodu prav smili.

„Vsedi se in povej!“

Gospod mu pokaže stol, kamor se vojvoda vsede in začne takoj pripovedovati, kaj mu je, kaj ga peče in boli, kaj ga vznemirja in mu teži vest.

Gospod ga je poslušal in se čudil. Iz pripovedovanja Gregorjevega je spoznal, da bi se jako rad oženil, da ga pa v tem ovira le obljuba. Ko vojvoda konča in strahoma pričakuje gospodovega odgovora, izpregovori gospod:

„Kje si obljubil, da ostaneš vedno samec?“

„Bil sem v cerkvi na svetem kraju pred oltarjem. Molil sem in obetal, da bom vedno služil Bogu ter zaradi tega ostal v vednem devištvu. Nihče ni slišal tega razven Boga!“

„Zakaj si tako obljubil? Ali si premislil preje dobro?“

„I, preveč me vprašate, gospod! Obljubil sem, ker se mi je zdelo najboljše tako. Ej, človek včasih premišlja in premišlja — in še prav ne premisli.“

Gospod nekoliko molči, potem pa odgovori:

„Ti, Gregor, v svoji obljubi nisi toliko mislil na devišstvo, kakor na to, da bi bil vojvoda; za to je seveda treba, da je človek brez žene. Vendar je obljuba veljavna, zakaj storil si jo s premislekom in s trdnim namenom. Toda, če so vzroki posebno tehtni, dá se obljuba premeniti v kako drugo dobro delo. Ako torej méniš, da ti je treba vsekako ženiti se, le pridi in stvar se bo dala poravnati.“

„Ali res?“ izvije se Gregorju iz globočine.

„Res, dala se bo, četudi ne lahko. Predno pa uravnava to stvar, treba je, da še jedenkrat premisliš, ali ti je res potrebno, da te sveta cerkev odveže od obljube, ali morda ni tako silno potrebno. In če spoznaš, da je, tedaj zopet pridi za nekaj časa.“

„Bog vam povrni tisočkrat vse te lepe nauke!“

Vojvoda gre ven poln hvaležnosti do go-spoda, ki mu je bil tako povedal. Pod drevo se vsede v senco, da pomisli, kaj se je zgodilo.

Oh, tista obljuba ga je tiščala in davila že nekaj dnij, a sedaj vé, da ga morejo tudi odvezati, seveda, če mu je res treba. No, ali mu je treba žene, treba Mrakove Katrice? V to pre-mišljevanje zatopljen je sedel tam v senci in premišljeval pol bdé, pol sanjaje to stvar. Mimo-idoči so ga ogovarjali, toda bil je toli zamišljen, da ni videl in slišal nobenega, in ljudje so govorili:

„Lejte ga, gotovo premišlja, kam bi šel na božjo pot! O, srečni človek, ki nima drugih skrbij in težav! O, blagor mu!“

Oj, kako grozno so se ljudje motili! Gregorju ni bila nobena božja pot na mar, on je le premišljal, kako bi bilo, ako bi se — — —. In v prsijah njegovih je brnela struna bolj kakor ciganova, in pred očmi mu je plesala podoba Katričina, da je gledal, gledal in osamljen sanjal. —

„Kaj sediš tukaj in Bogu čas kradeš?“ vzdrami ga ostri glas Hudinove Jere, da je kar planil, kakor bi ga kdo zasačil pri slabem delu.

„Lej, lej, človek bi mislil, da hodiš samo okoli Mrakovih, pa vendar še zaideš k cerkvi“, nadaljuje Jera in se vstavi pred njim.

Vojvodi se je Jera že nekaj tednov zdela strašna oseba, zato je bil ves zmočen, ker ga je tako merila.

Vendar se je ojunačil in se odrezal:

„Kaj pa je tebi mar? Pusti me v miru, kakor pustim jaz tebe!“ zavrnil jo je jezen in šel v vas, da bi je ne videl.

„O, o, o, stopila sem ti na rep. Aha, zvišaš se!“ vpila je za njim Jera, ki je brž spoznala vojvodo, da ima nekaj posebnega v glavi.

Ej, čudna so pota človekova! Včasih tudi zaide v vrtinec, ki ga vrti in suče ter požre, ali pa ga vrže daleč proč na suho, kjer se malo opomore in odpočije, potem pa zopet poišče svoj pot, ki mu je odkazan od zibeli do groba.

Ko je čez kakih štirinajst dnij ležal Gregor v Sračjem gnezdu ves utopljen v svoje misli, prišla je k njemu zopet njegova mati. In ko ga je videla tako zamišljenega in žalostnega, smilil se ji je v dno duše, da je zaplakala bridko, ker je v duhu videla vso grozno zapuščenost sinovo, kadar bo sam na svetu, ker neče slišati nič o ženitvi.

In ponovi prošnjo, katero mu je razložila že tisočkrat. Pa skoraj bi bila starka zavrnila, ko je čula odgovor sinov:

„Ne jokajte, mati, oženim se, oženim!“

Po teh važnih besedah je bežal iz hiše. Starka pa sklence roki in vzdihne:

„Resnica je, vodena kaplja izdolbe trdo skalo, tudi moje besede so omečile sinovo srce.“

V Sračjem gnezdu je završelo; bilo je polno preširnega veselja.

„Sračji rod ne bo še tako brž izumrl“, to-lažila sta se očka in mati.

To se je razvedelo précej po celem Dobju, kakor bi bil kdo pozvonil véliki zvon. In ljudje so stikali glave in si šepetali ali pa so klicali preko vrtov, šalili se in krohotali.

„Me smo vedele!“ dejale so Hudinka, Korinjka, Koparica, Kolenka in druge.

Tarnale so in vzdihovale, kaj bo, ker nihče več ne drži svoje obljube, zakaj dobro so vedele, da je bil Gregor obljubil vedno devištvo, kakor se je dostikrat pobahal.

„Tako je na svetu! — Taki so ljudje! — Pa se zanesi na koga! — Ti moški! — Bog nas varuj! — Bog nam odpusti, ako smo me kaj takega mislile! — Dobrega konca ne bo to storilo.“

„Ali ste že slišale kaj takega, odkar svet stoji? Še nikdar ne, to vam rečem. Štirideset let je lazil po božjih potih, molil, postil se: na zadnje pa vsa ta dobra dela — o Bog mi ne zameri! — — izpridi zaradi jedne zanikarne punice! — Ali se je že slišalo kdaj kaj takega?!“

„O, Bog nas varuj! Kaj takega mi ni nikdar prišlo na misel“, pravi Korinjka.

„Kaj storimo?“ vpraša Jera zopet. „Takega pohujšanja ne smemo trpeti v vasi.“

„Gregorjevo ženitev moramo preprečiti. Vsa dolenska stran bi se nam smejala, ko bi zvedela, da se je vojvoda Gregor oženil“, opomni Kolenka.

„Molímo zanj, da se spametuje!“ svetuje Koparica.

„O, kaj še, nabíjmo ga rajše!“ vpije Jera. „E, pa saj ni vreden, da bi se ga dotaknile naše roke.“

„Veste kaj, deklič, k župniku pojdimo in povejmo ter razložimo kako in kaj, da naredi Gregor smrten greh, ako se oženi, in jih prosimo, naj ne vzmó oklica“, svetuje Kolenka.

„Prav, prav, Kolenka“, pritrdé nekatere. „Gospod župnik naj nam pomagajo v tej stiski.“

„Pa še nekaj!“ vpije Jera. „Me gremo tje k Mrakovki, pa ji prepovemo dati punico Gregorju, punico pa primemo v strah, da se mu mora izogibati povsodi!“

„O, me ga že spravimo na pravo pot, da bode živel tako, kakor je bil začel“, opomni Koparica.

„Jaz pojdem k gospodu in jim vse povem, pa jih preverim, da morajo temu hinavskemu Gregorju na prste stopiti“, ponudi se Jera.

„Tudi jaz pojdem“, pravi Kolenka.

Poslanstvo do gospoda župnika je bilo sestavljeno, in to poslanstvo, Hudinka in Kolenka, gre čez nekaj dnij v župnišče.

„Kaj bi pa vedve radi?“ vsprejme ju gospod župnik.

Jera se je kar topila same ponižnosti.

„Gospod župnik, prosiva vas pomoči za srečno odvrnjenje velike pregrehe, velikega pohujšanja.“

„Kaj pa je takega?“ začudi se gospod, ki je bil res nekoliko vznemirjen.

„Oh, oh, velik greh! Dandanes ljudem ni nobena reč več sveta! Oh, Bog nas po pravici tepe!“ stoka Jera.

„I, nu, kaj pa je vendar?“

„Veste da, nu, ta-le Gregor iz Sračjega gnezda, ki nas je vodil po božjih potih, hoče se oženiti.“

„Ej, to je njegova skrb.“

„Oh, pa to je greh! Obljubo devišstva bo prelomil.“

„Le potolažita se! Kadar bo čas, bom že storil, kar je treba. Saj vesta, da je to moja dolžnost.“

„Ej, seveda, pa sva mislili, da tudi medve — — —“, reče Kolenka.

Župnik se je nasmehnil, zakaj vedel je, kaj hočeta reči.

„Oh, gospod naju neče poslušati, le pojdiva“, dostavi Hudinka in potegne za seboj tovarišico.

Odšli sta nevoljni, ker se jima župnik ni udal, in je hotel vso stvar sam opraviti.

„Zakaj bi pa tudi medve ne smele pomagati, da pride vojvoda zopet na pravo pot?“ V tem zmislu sta se pogovarjali, gredoč proti domu. S hudimi besedami sta naznanili uspeh svojega poslanstva ženskam, ki so ju čakale radovedne.

„Pa se ne bo oženil, pravim jaz“, zacepetá naposled Jera. „Deklič, le pomnite me, ne bo se ženil!“

„Ne sme se!“ pritrdi ji druge.

„K Mrakovim pojdemo in jim prepovejmo pečati se z Gregorjem!“

„Pojdemo!“ In šle so.

Mrakovka osupne, ko začne Jera vpiti nad njo:

„Kako učiš to punico, to Katro? Ali se spodobi za njo moške zapeljevati? — Kaj? — Kako si jo izredila, ker je tako preširna in zapeljiva?“

„Moj Bog, kaj mi hočeš, kaj me bentiš?“ brani se Mrakovka.

„Ti daješ punici potuho in pustiš, da se peča z Gregorjem in dela greh, oh, fej vaji bodi!“

„Ali ste obsedene? Kaj sva vam storili?“

„Ne táji! — Gregorja sta zvrto glavili, da ne vé, kje ima sedaj glavo in se hoče po vsej sili ženiti, ker se je v tvojo Katrico zagledal!“

„Zagledal se je!“ ponové vse za Jero.

„Nič mu nisva prizadejali. Moja hči se ni še nikomur ponujala.“

„Me vse vemo! Pa to rečemo, ako ujamete Gregorja in ga uprežete, naredimo tudi me nekaj.“

Po tej grožnji pusté Mrakovko in se polagoma razidejo na vse strani.

Mrakovka pa zajoka in zastoka:

„Oh, kakšne so te ženske, nikogar ne pusté v miru!“

Mrakovka in njena hči sta bili nedolžni, zakaj še nobeni ni prišlo na mar, da bi Katrica vzela Gregorja; po tem dogodku je bilo kaj takega še manj mogoče.

(Konec.)

Spomini tete Klare.

(Povest. — Spisala Pavlina Pajkova.)

(Dalje.)

Vsakomur je znano — nadaljevala je teta Klara po kratkem premolku —, da je naše mestece v zimskem času dolgočasno in pusto; a takisto mora tudi vsakdo priznavati, da se po leti odlikuje s prelepo prirodo. Ptujcem, posebno Italijanom in Ogrom, je zato, odkar pomnim, priljubljeno letovišče. Mestece bi moralo biti dvakrat tako veliko, da bi ustrezalo mnogobrojnim ptujcem. Koliko jih mora odhajati, ker ne najdejo stanovanja! Tudi ono leto, o katerem pripovedujem, bilo je premalo stanovanj. Nenavadno veliko gostov je privrelo sèm. Vse

gostilne so bile prenapolnjene. Ni bilo zasebne hiše, ki bi ne bila oddala po več ali manj sob. Celó najimnitnejše rodbine so bile nekako prisiljene pomagati v tej stiski.

Tudi moj oče, ki ni nikoli hotel imeti ptujih ljudi pod streho, ker je trdil, da delajo več škode nego koristi, moral se je ono leto udati. Mestni župan sam je prišel prosit jedne sobe in sicer za jako mirnega gosta, kakor je trdil, za mladega moža, sina italijanskega konzula, ki išče todi močij po hudi bolezni. „Kaj mislite, kakšna sramota bi bila za naše mesto, ko bi za tako odličnega gosta ne imeli stanovanja!“

Herberstein.

Na Dunaju sem zvedel, da nedavno
 Prestregli so francoska pisma. Franc,
 Sovražnik stari hábsburške rodbine,
 V njih piše Solimanu svoj naklep:
 On pasti kani z razdeljeno vojsko
 V Holandsko in Italijo ob jednom,
 Da náse meč obrne Karolov.
 Otmè tako pomoč državno kralju.
 A sultanu svetuje, naj napade
 Hrvaško ali sploh dežele vshodne.
 Tako bi bila Avstrija zajeta.
 In kar je hudo: pisma so požgana,
 Toda poslanec se mudi francoski
 Še zdaj na turškem dvoru, kdo bi dvomil,
 Da z istim naročilom, kakor v pismih.
 Če kdaj je Avstriji pretel pogin,
 Verujte mi, preti ji silno zdaj.

Kacijanar.

Jaz rad verujem. Kozrev, beg bosanski,
 In Jahljaogli, beg Semendrije,

Počela že sta delo. Svoje čete
 Zbližujeta in, česar se je bati:
 Pri Oseku jih združita ob kratkem.
 Zato nevarni, kleti ta odlog!

Žiga Herberstein.

Novice moje niso še končane.

(Obrne se h Kacijanarju.)

Ti dragi moj, ti slavni stričnik moj,
 Zapomni si ta dán, deseti rožnik!
 Ta dan prevažno ti oblast izroča,
 S katero svojo domovino rešiš
 In morda vso državo. Vzemi pismo!

(Dá mu pismo.)

Iz Prage v njem ti piše rimski kralj:
 Armadam vsem iz dednih dežel
 Vrhovni si poveljnik voljen ti.

(Vsi se mu iznenajeni poklonijo.)

Zavesa pade.

Vojvoda.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Konec.)

IV.

Tiste dni je živel vojvoda Gregor iz Sračjega gnezda v nekaki omotici; nič ni maral, kaj se godi okrog njega. Niti sam ni vedel, kaj mu je prav za prav. Shodi v tistem času niso bili nikjer taki, da bi bil tje romal, dela je imel malo, ker okoli Sračjega gnezda ni dosti zemlje, drugam na delo pa itak ni mnogo hotel zahajati; tako je posedal okoli doma, polegal po sencah, ali je pa zamišljen pohajal po oddaljenih stezah. Kaj si je mislil Gregor takrat, to je težko povedati. Kdo naj ugame na obrazu, kaj se človeku giblje tam v srcu, kaj se snuje in snuje tam v glavi, ki je sedež naše pameti? Zato je težko uganiti, kaj je Gregor takrat mislil.

Molil ni skoraj nič, to je gotovo, zakaj ni več hodil razkrit in s sklenjenimi rokami in z rožnim vencem, kakor je hodil poprej.

V domači cerkvi ga ni držalo prav dolgo in s starimi svojimi znankami se kar nič več ni pajdašil, in to je bilo — tako so le-te pravile — slabo znamenje.

Očka in mati v Sračjem gnezdu sta pa ugrabala, kje bi oženila sina najboljše, zakaj nista se nadejala, da bi bil imel Gregor že izbrano. Gledala sta, da bi nevesta ne prišla prazna v Sračje gnezdo, kjer je treba z denarjem toliko lukenj zakrpati in zamašiti, da bi se gnezdo

nekega dne ne sesulo. Res se jima je zdel Gregor zamišljen in nekako čuden v zadnjem času, pa to sta vedela, da v takó resnem času človek ne more ostati ravnodušen, da ima premišljevati čez in čez dovolj. Zato je pa mati Gregorju še bolj stregla, imela je vedno kaj posebnega zanj pripravljenega, oh, saj je tako pokoren, da se bo celó oženil.

In tako sta očka in mati ukrenila, da bi bila najboljša nevesta za v Sračje gnezdo Logarjeva Cilika. O njej ne vé nihče nič slabega, in Logar bi ji morda dal celó nekaj dote.

Zato je dejala mati o neki lepi priliki Gregorju:

„Pri Logarjevih se bomo ženili. — Cilika je zalo dekle.“

Gregor se je nekam začudil in mater pogledal.

„Kdo se bo oženil tam?“

„I, lejte, ti! — Tvoja bo hiša, tebi je treba žene in gospodinje!“

„Kako otročje vprašaš!“ pravi oče.

„Kdo je dejal, naj se oženim pri Logarjevih?“ — vpraša Gregor ves osupnjen. „Ali se moram tam oženiti?“

„Kje pa se hočeš? Meniš, da se oženiš, kjer si le izmisliš?“

„Logarice nečem, nečem je, rajši nobene!“

Oba se začudita.

„Moj Bog, oče nebeški, katero pa?“

„Mrakovo Katrico, druge pa nobene! Rajši nič, nič, tako je!“

In zopet gre iz koče, ker se je bal, da bi mu očka in mati ne izpridila vseh načrtov. V tem hipu ni bil sposoben trezno se razgovarjati, zato je bežal v samoto.

Stara dva sta se čudila in čudila ter gledala, kakor bi se jima nekaj strlo.

„Jojmene! kaj takega si pa nisem bila v svesti“, izpregovori mati prva.

Očka odmajе z glavo:

„Jaz tudi ne, tudi ne!“ — —

„Oh, pa kako je to skrival!“

„Skrival! — — Pa to Mrakovo si izbere! — Kaj če ž njo, saj nima nič, ne na desni, ne na levi, nima nič! Kaj bo? kaj bo?“

Nato odloči mati:

„Kaj če biti? — Vzame naj jo, da le sam ne bo, da bode le kakšna božja stvarca pri hiši, ko naju več tukaj ne bo.“

„Pa naj vzame to stvarco! — Kako ji je ime?“

„Katrica je! — — Mislila sem, da bode Cilika pri nas, toda sklenjeno je drugače. Ej, da se je vse dobro izšlo, da le Gregor ne bo samotaril. Potolažena sem.“

Solze so ji kanile iz očí, in v njih je bilo veselje in žalost. Tudi stari si je brisal oči. Ej, stari ljudje — — in pa otroci, med njimi so samo leta, drugega nič!

In ko pride Gregor na okoli, lotita se ga zopet stara dva:

„Gregec, ne siliva te vzeti take, katere nečeš, izbral si jo po svojem srcu, zato jo po svojem srcu tudi vzemi!“

Srce je v Gregorjevih prsih nemirno zapitljalo.

„Odlašali smo dosti dolgo, sedaj nimamo več še kam dalje. Gregor, kar pripravi se, pa te oženimo.“

In Gregor prikima:

„Oženim se! — Katrica mi je všeč, Katrico vzamem! — Druge nečem nobene, Cilike res nečem.“

„Le vzemi Katrico, kakor sva dejala, rada jo blagosloviva. Tvoja žena bo tudi najina hči.“

„Midva pojdeva snubit!“ pravi oče.

Mati je odslej večkrat zahajala k Mrakovim, da si vse ogleda in spozna bodočo gospodinjo v Sračjem gnezdu. Kar je videla in slišala, povedala je svojemu možu, in tako sta sklenila:

„Bo že! Bo že! Nič ni napačna! Ni ji kaj reči! — In kar še ni, naredi se pri nas. Z Gregorjem bodeta dobro vozila.“

Gregor pa je šel še enkrat k župniku. Imela sta dolg opravke. Gotovo je gospod dobro pogledal v srce Gregorju in mu povedal mar-

sikatero gorko, zakaj Gregor je prišel ves razgret iz župnišča.

Čez tri tedne po zadnjem pogovarjanju gresta oče in sin k Mrakovim snubit.

Mrakovka se začudi in neka slutnja jo obide, spomni se zadnjega obiskovanja starejših vaških deklíčev. Toda ne pokaže nobene nevolje, kakor bi ničesar ne slutila, ter vpraša kar tje:

„Ali se zopet ravnaš na božjo pot? Imaš-li dosti nabranih?“

Gregor ves zmešan pogleda v tla, kri mu je pa silila k srcu, ki se je branilo utoniti v krvi in je zaradi tega kar poskakovalo.

„Skrbel je dolgo in dosti za dušo, Bog vé, da več kakor jaz in kakor še kdo drugi, romal je semtertje, blizu in daleč, sedaj je pa začel skrbeti tudi za telo, na katero je bil čisto pozabil, kakor bi ga ne bil imel“, govori oče.

„Prav, prav!“ pretrga ga Mrakovka.

„In kaj čem še praviti? Pri nas v Sračjem gnezdu se staramo, midva s staro sva itak z jedno nogo že v grobu, treba bode gospodinje našemu domu, in zato sva prišla — kaj bi še dalje tako v ovinkih govoril — prišla sva snubit.“

„K nam?“

„Kajpada, k vam! — Našemu Gregcu ni nobena tako všeč kakor vaša Katrica. Po njo sva prišla.“

„Po našo Katrico?“

„I, kaj se li čudiš, stara; tudi koklja pusti pišče, da se samo živi. Doslej si živila ti Katrico, sedaj jo pusti, naj pride k nam!“

Mrakovka ni vedela, kako bi se odločila. Toliko je bila previdna, da se ni prav nadejala bogatega ženina, toda Gregor tudi ni bil tak, da bi se ga bila s hrepenenjem oklenila. Na posled si pa le misli: „Ako je všeč Katrici, naj ga pa vzame!“

Gregor jo je pogledoval proseče, kakor bi pričakoval velike milosti.

„I, mati, ti tudi preišlajš, kakor bi se ne bila še nikdar možila. Reci pametno, da ne bova hodila zastonj!“

„Čakajta, grem po Katrico; kakor hoče ona!“

Gregorja obide blažen mir, zakaj v svesti si je bil, da poteče dobro. Katrica se ga gotovo ne bo branila, ker je bila ž njim vedno tako prijazna. Z roko potegne po obrazu, kakor bi hotel pogladiti vse gube ter vse mozolje in bradavice. Oh, kako rad bi bil lep, kakor kak dvajsetleten mladenič!

Katrica je plela v gredici in veselo prepevala med cveticami, sama cvetica med njimi. Kar jo pokliče mati.

„Katrica, pojdi sem, snubače imaš!“

Hčerka se preširno zasmeje, ker se ji je zdela novica od silé smešna.

„Kdo je pa prišel?“

„Le v hišo pojdi, videla boš takoj!“

Radovednost je gnala hčerko v kočo. Kdo neki jo hoče? Možiti se še ni mislila resno.

Skoro bi se bila glasno zasmejala, ko ugleda Gregorja.

Oče začne:

„Golobček si je iskal družico. Izpreletaval se je na okoli, naposled je pa našel v tej koči lepo, mlado golobičico. Prišel ji je grulit, da bi jo izpeljal na svoj dom. Ta golobičica si ti, Katrica, in golobček je moj Gregor. Oj, golobičica drobna, zleti z golobčkom v njegov dom, on te bode redil in te branil. Oj, zleti, zleti —.“

Takó je govoril starec navdušeno. Mrakovka si je grizla ustnice, Katrico je pa lomilo od smeha po vseh udih, da se je komaj zadrževala. Gregor jo je gledal, kakor bi jo hotel snesti z očmi. Tolikokrat jo je že videl, pa taka se mu ni zdelala še nikoli.

„Snubit so te prišli“, raztolmači mati starčvo besedičenje. „Ako hočeš vzeti Gregorja, pa reci!“

Katrica pravi predrzno:

„Golobček bi moral imeti čednejši gobček! V njegov golobnjak nečem. Gregor, grulit pojdi drugam, kjer najdeš golobice svoje vrste.“

Gregor obledi, ko sliši zaničljive besede. Skoči pred njo in zakriči obupno:

„Ali me nečeš?“

Katrica se nekoliko odmakne, pogleda ga od tal do vrha, zasmije se iznova in pravi:

„Moj Bog! — Kaj čem s teboj? — Ti si tako star, tako čuden, zdiš se mi, kakor mož v koruzi, hihhi, pred katerim se strašijo vrane . . .“

„Joh! Joh!“ zavpije Gregor in se zgrabi za prsi, kakor bi hotel iztrgati bolečino, katera ga mori.

Še jedenkrat jo pogleda zbeigan in obupan, potem pa zbeži.

Spremljalo ga je posmehovanje dekličino.

Starec se je zgrozil ob predrznosti dekličini. Prišel je poln upov, da oženi sina, toda sedaj — tolika prevara in še tako zaničevanje od neizkušene, mladoletne deklice! Joj, kako ga je zbadalo njeno porogljivo govorjenje, kako ga je žgalo zaničljivo posmehovanje! Vrtelo se mu je v glavi, da mu je kar vse plesalo pred očmi; opre se z levico na mizo in zapretí z desnico, rekoč:

„Igrala si se z nama, le glej, da ne ostaneš sama igrača!“

In gre potr.

„Tak se bode še vedno dobil, kakor je tvoj Gregor“, vpila je za njim Mrakovka, hčerka se je pa krohotala.

„Ne vem, že marsikdo je z visokega padel globoko —“, mrmral je sam pri sebi starec in se lovil ob plot, zakaj zapuščale so ga moči.

Pobere izpuljen kol ob plotu in opiraje se krevsa domov.

„Kje je Gregec?“ vpraša, ko pride ves upehan in potr. domov.

Žena se prestraši, zakaj slutila ni nič dobrega.

„Gregca ni domov! — — Kaj je vendar? — Kaj sta opravila?“

Čez nekaj časa pové starec:

„Nič . . . nič . . ., neče ga . . ., posmehovali sta se nama.“

„Jav, jav, jav!“

Pokrije si obraz in poljé jo solze. Tarna o ženski prevzetnosti in sramoti, ki je zadela Gregca in vse Sračje gnezdo.

Starec jo je tolažil:

„Ne javkaj! — Sojeno mu ni! — Sam bo živel.“

Mati gre ven in vpije okoli hiše:

„Gregec! Gregec! Gregec!“

Vprašuje sosede, niso-li videli njenega sina Gregca. Čimbolj nesrečen je bil njen sin, tem večjo ljubezen ima zanj. Objela bi ga bila rada in ga tolažila, ker je mislila, Bog vé, kako je potreben tolažbe.

Toda Gregca ni bilo od nikoder ne do noči, ne po noči, ne drugi dan in še dolgo, dolgo ne — —. V Sračjem gnezdu se je utaborila žalost.

V.

Po Dobju je kmalu po tem počilo:

„Vojvoda Gregor je izginil!“

Nihče ga ni videl, nihče slišal o njem, dasi se je izpraševalo daleč na okoli po vojvodi. In ko že štirinajst dnij ni bilo ne duha ne sluha o njem, govorilo se je:

„Vojvode ni več med živimi.“

Ljudje so zmajevali z glavami in si pravili:

„Jej, jej, kaj človek lahko v naglici naredi!“

In še ta Gregor! Kdo bi mu bil zaupal kaj takega? In zaradi take punice! Ej, človek če ni mlad vrtoglav, pa se mu pozneje zvrta.“

Jera in njene tovarišice so slavile svojo zmago, češ:

„Me smo mu pokazale!“

„Z Mrakovko so sklenile prijateljstvo, prerokovale so ji, da bo Katrica dobro dekle. Mrakovkama je bilo tako hvalisanje vseč in z veseljem sta obirali Gregorja, kakor so ga druge. Pozabili sta kaj lahko, kako prijazen je bil Gregor ž njima, zlasti, kako se je potrudil s Katrico na Strmi gori, ko so jo vse druge zapustile in se je zvijala v bolečinah.“

„Oh, ko bi bil nas slušal“, hvalila se je Jera, „ne bi bilo prišlo tako daleč! Molile bi zanj, toda saj mu ne pomaga nobena molitev več: kar je, je!“

Ko je pa Koparica vprašala: „Kdo bo pa sedaj naš vojvoda?“ umolknilo so vse, nobena ni vedela odgovoriti.

„E, bo že kako, bomo pa same hodile!“ dejala je naposled Jera, in ob tem je ostalo.

O Gregorju ni bilo ne duha ne sluha, nihče ga ni videl ne živega ne mrtvega.

Oče in mati v Sračjem gnezdu sta obupavala, zlasti mati si je pulila lase in si očitala, češ:

„Jav! jav! Sama sem ga pahnila v smrt. Zakaj sem ga silila oženiti se, oh zakaj?“

„Bilo je sojeno tako! — Naš rod umre z Gregorjem“, tolažil se je starec.

In vzdihovala sta, jokala, molila za dušo njegovo ter izpraševala ljudi, kje je Gregor.

„Oh, da bi vsaj vedela, kje trohni njegovo truplo!“

Nekaj časa sta hodila nadlegovat gospoda župnika, češ, naj povedó, kje je Gregor. Po ljudski pameti vsak črnošolec zvé tako stvar, kadar le hoče. Tolažil ju je, da se že vrne, ker je šel najbrž na daljšo pot.

Stara dva sta venela hitro kakor jesensko zelišče, katero popari slana; tako ju je bil potrl zadnji dogodek. Vsa molitev in vsa izpraševanja so bila zaman, in ko je že četrty teden po čudnem odhodu Gregorjevem nastopil, imela nista nobene upanja več, da bi ga videla živega. Tolažila sta se:

„Bog ni hotel, da bi se oženil.“

Sedaj sta bila že čisto udana in le vzdihovala sta:

„Bog bodi milostljiv njegovi duši!“

Potrl ju je pa bilo tako, da je očka največ ležal pri peči, mati se je pa komaj še vlačila, da je kaj skuhala sebi in možu in še kako drugo majhno stvar opravila. Očito je bilo obema, da so jima dnevi škrti. Zato jima pa ni bilo Bog vé kako hudo, le težilo ju je, ker nista zvedela nič o izgubljenem Gregorju.

V saboto večer sta sedela vsak na jedni strani peči, vzdihovala in se tolažila ter si pripovedovala, kaj se jima je že vse nasanjalo o Gregorju. Ugibala sta, kaj bo po njuni smrti s Sračjim domom, zakaj drugi otroci so bili že pomrli, Gregor je izginil kar nagloma, da se ne vé, ali je živ ali mrtev, drugih bližnjih sorodnikov pa ni, da bi jim zapustila dom in zemljo. Tarnala sta, da ju je Bog tako zapustil.

Na polnoč se je nagibalo, ko se jima je zadremalo, da sta utihnili in se jima je v sanjah naprej snovalo o ljubem sinu Gregorju. Kar hipoma ju vzbudi ropotanje, da se oba prestrašita. In oba sta mislila, da se jima je sanjalo.

„Oh, kako grozne sanje sem imela!“ vzdihne mati.

V tem drugič zaropota. Nekdo je trkal na vrata, in zasliši se:

„Odprite! Odprite!“

Zatrepetala sta oba, nekaj ju je prešinilo po kostéh, groza ju obide. Starica se premakne bliže k staremu.

„Bog bodi milostljiv njegovi duši! — Ali slišiš, stari? — Mòli!“ govori starka vsa v trepetu.

„Gregor je!“

„Ni mogoče! Gregor naj bi prihajal živ ob tej uri? — Kaj ti je? — Njegov duh je! — Kaj-li išče todi okoli, ker nima še pokoja? — Bodi mu milostljiv!“

V tem se je trkanje shujšalo, in kar nakrat vrata na tečajih zaškripljejo, in v veži se začuje hoja. Starka je odrevenela od strahu; tudi mož se je tresel in s strahom pričakoval, kaj bo.

Neznanec stopi v hišo.

„Dober večer! — Ali spite tako trdno?“

„Kdo pa si?“ odzove se starec od peči s slabim glasom.

„Oh, kaj me ne poznate? Ali ste me zgrešili, kar me ni bilo doma?“

„Gregor — — — ti si? — — — Pa si živ?“ — — —

„I, kakšen pa, le čakajte, prepričate se precej!“

V tem prasne žveplenko in prižge svetilnico.

Sredi sobe je stal njun ljubi Gregorij, ves prašen, z dežnikom in popotno vrečo na hrbtu. Videla sta, da ni duh.

„Gregor!“ vikne mati vsa iz sebe, skoči od peči k sinu, prime ga za ramo in mu gleda v obraz, polna sreče in blaženosti. Solze radosti so ji kapale po velih licih. „Gregor! Gregor! Ti moj ljubi Gregor!“

„Pa sva mislila, da si že izdavna na onem svetu, pa si zopet tukaj“, dé očka in gré bliže, da si ga ogleda in se preveri, da je res Gregor, z dušo in telesom.

„Zakaj mi niste odprli précej? Ulomil sem kakor razbojnik.“

„O, da si le zopet doma! Kje si pa bil tako dolgo? Kam si bil šel takrat?“

„Bil sem v Marijinem Celju.“

In s hrbta vrže vrečo ter jo izprazni na mizo. Prinesel je bil polno odpustkov iz daljne, sloveče božje poti.

Ona dva pa ga gledata in gledata. Kako bi se ga ne veselila iz vsega srca, saj je bil on jedini živeči otrok, katerega sta že toliko časa objokovala za mrtvega, sedaj je pa prišel domov, kakor bi se bil vrnil z onega sveta!

Vesetje in zadovoljnost je vladala zopet v Sračjem gnezdu, kjer je toliko časa kraljevala tuga in žalost.

Drugi dan je vedelo brž vse Dobje:

„Vojvoda se je našel. — Gregor se je vrnil!“

Ljudje so vreli skupaj gledat ga in se ž njim pomenkovat, zakaj dolgo že niso bili govorili ž njim. Slutili so, da jim bo povedal mnogo lepega in tudi koristnega. Pa pridejo tudi njegove nekdanje najboljše znanke in prijateljice pod Hudinkinim vodstvom. Nobene ne pogleda, z nobeno ne izpregovori. Potem je pripovedoval, kako je romal na slavno božjo pot v Marijino Celje, ki je daleč, daleč gori na Štajerskem, skoraj blizu slavnega Dunaja, kakor so pravili. Naletel je bil še na nekega rojaka, ki je pa znal nekoliko nemški; ž njim je šel vedno peš, skozi vasi, velike trge in še večja mesta, kjer je videl toliko lepega, toliko neznanega, toliko krasnih gradov in cerkv.

Pripovedoval je sedaj počasi, sedaj hitreje, kakor je tek in šumljanje potokovo, ki drvi sedaj čez pečevje, sedaj se razliva počasi po lokah. Z nenavadno navdušenostjo je popisoval lepoto Marijinega Celja, da se Jera ni mogla več premagovati, marveč je vzkliknila:

„Pa si šel brez nas? Pa sam — tako daleč! Zakaj nisi vzel nas nobene s seboj?“

Gregor jo počasi pomeri s sivimi očmi od vrha do tal, da Jeri kar ves pogum upade, zakaj tega obraza in teh očij še svoj živ dan ni videla.

S tem pogledom je povedal več, kakor s sto besedami; vsaj Jera in tovarišice so vedele le predobro, kaj jim je hotel povedati.

Ko je nehal pripovedovati, izpraševali so ga vse vprek:

„Zakaj si pa šel tako daleč romat? — Ali si bil obljubljen ali kaj?“

Gregor je nekaj časa molčal; kdor bi ga bil pogledal takrat v obraz, videl bi bil, da se nekaj godi v njegovi duši. Pa pravi:

„Iskat sem šel zdravja. Zbolel sem bil prav zelo. Vrtelo se mi je v glavi, blaznel sem, kakor vi veste.“

Ljudje se zasmеjejo, ker so ga razumeli.

Jera in njene blage tovarišice se spogledajo pomenljivo.

„In molil sem, prosil sem razsvetljenja, pre-mišljeval sem iskreno in — ozdravel sem. Sedaj sem zdrav!“

Posmehoval se je sam sebi.

Neki šaljivec se oglasi iz množice:

„Ne boš več snubil Katrice? — Vidiš, zakaj pa nisi snubil Jere Hudinove, ki se ti ponuja? — Lej, pa bi ti ne bilo treba iti v Marijino Celje iskat zdravja! — Ali je ne vidiš, kako te občuduje?“

„Uh!“ zavrisne Jera.

„Uh!“ ponové njene tovarišice.

„Nikjer ni človek varen zaničevanja in norčevanja teh brezbožnežev!“ vpije Jera. „Bežimo, deklič! — Vsi so jednaki!“

In Jera in deklič zapusté torišče v Sračjem gnezdu in se umaknejo v Jerino zavetje.

Veselo se je živelo zopet v Sračjem gnezdu. Stara dva sta se veselila izgubljenega in že toli objokovanega sina. Gregor je bil pa zadovoljen, da se je njegova snubitev tako končala, ker Bog vé, kako bi bil živel z Mrakovo Katrico. In kaka revščina je šele z otroki! Tu je večni dirindaj, strezi, pestuj, krôti, zraven pa tolci revščino!

Dostikrat zahvaljuje celjsko Mater Božjo, ker se je tako srečno izšlo. Sedaj živi v miru, dela, kolikor hoče, in včasih ob znamenitejših godovih roma na kako božjo pot. Z nekdanjimi tovarišicami se ne peča. Pravi vedno:

„E, moški hodimo sami na božja pota! — Če so ženske, ni drugega kakor sitnosti, in dostikrat človeka kar ob vso pamet spravijo.“

Pa hodi res sam.

Do danes je minulo že nekaj let po Gregorjevem romanju v Marijino Celje. Stara dva sta mu med tem umrla, in sedaj samotari sam v Sračjem gnezdu.

Leta se mu tudi že poznajo. Toda ne samo njemu, ampak tudi njegovim nekdanjim tovarišicam je čas pritisnil svoj neizbrisljivi pečat. Jera je izgubila zobe, ne pa svoje ostrosti; druge so pa opešale.

Mrakova Katrica, ki je nekaj odbila snubca Gregorja, zvenela je popolnoma. Z lic je izginila živa rdečica, in gladka koža se grbanči in gubi ter nekako osiplje. Noben metuljček ni k njej prifrčal, čas je ugonobil zgodaj mlado cvetico. Z grozo je spoznala svojo osamelost. Kesa se bridko, zakaj je zamudila ugodno priliko.

Na božja pota hodi včasih, največ pa sedi doma za pečjo in misli nekaterikrat na mlada leta. Tedaj se spominja Gregorja in večkrat reče sama sebi: Dober človek je bil, dobro srce je imel.

Morda bi se Gregorja oklenila z obema rokama, ko bi sedaj prišel in jo snubil . . . Toda Gregor je zvest svoji oblubi.

Gregorju pa od nekdanje moči in slave ni ostalo drugega kakor ime — vojvoda.